

## A néprádió és a vezetékes rádió az ötvenes években <sup>[1]</sup>

„Nagy jelentőségű előnye a vezetékes rádióknak, hogy megakadályozza az ellenséges propaganda adások hallgatását, szemben a rádióvevő készülék tulajdonosokkal, akik rádiójukkal szabadon vehetnek minden tetszés szerinti állomást. A vezetékes rádió ezen kívül tömegmozgósítás céljára is felhasználható anélkül, hogy a rajta leadott műsoranyagot az éterbe is kellene sugározni.”

### Bevezetés

A néprádióról és a vezetékes rádióról főként az interneten sok kisebb-nagyobb írásban lehet olvasni. A szerzők többsége olyan pozitív tetteként mutatja be, mint ami tömegessé tette a rádiózást, a lakosság széles rétegeit juttatta olyan mennyiségű információhoz, ami korábban elképzelhetetlen volt. E cikkekben azonban elsikkad az a történeti tény, hogy az említett célok mellett, milyen szándékok vezették az 1940-es évek végén frissen hatalomra jutó kommunista vezetők döntéseit. Más szóval az információhoz juttatás egyúttal a más kultúrák, vélemények kizárását jelentette. Az alább közölt források ezt a diktatórikus szándékot tükrözik vissza.



[Képgaléria megtekintése](#) <sup>[2]</sup>

Az, hogy a tervet csak csökevényesen és időlegesen sikerült megvalósítani, nem Rákosin és követőin, hanem a történelmi környezet megváltozásán múlott, azaz a Sztálin halála után lassan elkezdődő enyhülésen, ill. az '56-os forradalomig vezető belpolitikai változásokon. A forradalom után az egyre szűkebb előfizetői kört elérő vezetékes rádió folyamatosan veszített súlyából, és a világvévívő rádiókészülékeket vásárló tömegek pedig lassan az átalakított, nem csupán a Kossuth és Petőfi adót venni tudó néprádiót is elfelejtették.

### Történelmi elődök

*Puskás Tivadar* 1892-ben jelentette be az Osztrák-Magyar Monarchia Szabadalmi Hivatalában legújabb találmányát, a vezetékes rádió ősenek tekinthető *telefonhírdő*át. A sikert azonban nem tudta élvezni, mert a szolgálat beindítása (1893. február 15.) után egy hónappal szívrohamban elhunyt. A maga idejében korszakos jelentőségű fejlesztésről, amely a hallgatót addig elképzelhetetlen mennyiségű információval látta el, akkor még senki sem gondolta, hogy egykor a hatalom kezében a hírek, a tudás, az ismeretek korlátozásának eszközévé válhat. Önmagában a vezetékes rádió természetesen a tájékoztatás és szórakoztatás eszköze volt, amit az is bizonyít, hogy a 20. század '30-as éveiben Németországban, de Svájcban, Angliában, Belgiumban és Hollandiában egyaránt hódított.

Érdekes módon a náci Németországban nem a vezetékes - azaz a zárt rendszerű - rádió vált a tömegpropaganda elsődleges eszközévé, ami nyilván összefüggött a rádiótechnika fejlődésével, és költséghatékonyságával. Ugyanakkor arról is érdemes szót ejteni, hogy amikor *Adolf Hitler* közelebbről megismerkedett a Szovjetunió belüli viszonyokkal, többek között a vezetékes rádiót szintén olyan zseniális találmánynak tartotta, amit működtetni kell. „Az egész germán birodalomban ez lesz a modell.” - jelentette ki.

Eltérően kommunista országok vezetőinek felfogásától, akik a határon meg akarták állítani a rádió-hullámokat, a goebbelsi propaganda sokkal offenzívabb módon hatott a hallgatókra. *Josef Goebbels*, a hitleri Németország propaganda miniszterének véleménye szerint „a rádiót saját szolgálatunkba állítjuk. A rádiót a legmodernebb és leghatékonyabb propagandaeszköznek tartom.” Ennek érdekében meghirdette a „rádiót minden háztartásba” programot, hogy „a Führer szavai a német nyelvterület minden eldugott zugába eljussanak”. 1933-tól nagy mennyiségben hozták forgalomba az egyszerű és olcsó, közép és hosszú hullámon sugárzó *VE 301 típusú néprádiót*, aminek sikere csak a *Volkswagen*éhoz volt hasonlítható a második világháború után. A háború alatt különösen fontos volt a náciak számára a sikeres propaganda, amihez nagymértékben hozzájárult a néprádió-program.

Magyarországon a harmincas években a nagy rádiógyártó cégek kartellje miatt nagyon magasak voltak a rádió árak, és ezért felmerült egy olcsó néprádió kifejlesztése, amit a *Posta Kísérleti Intézet* készített el. 1939-ben a kereskedelemügyi minisztérium szerződést kötött négy céggel (*Orion*, *Philips*, *Telefunken*, *Standard*), amelyek teljesen azonos külsőben és szerkezettel gyártották készülékeiket. (A készülék képét mellékeljük.) Mintegy 45 ezer rádió készült el, amelyeknek önköltségi ára magasabb volt az eladásinál (48 pengő), ezért a különbözetet a posta magára vállalta. Látható tehát, a propaganda itt is fontos tényező volt. A problémákat azonban az olcsó rádió nem oldotta meg, hiszen a falvak nagy százalékában nem volt elektromos áram. A pusztítások miatt a háború után létrejövő új rendszernek sokkal súlyosabb gondokkal kellett szembenéznie, ezért a néprádió program rövid időre lekerült a napirendről.

### A néprádió, a propaganda legolcsóbb eszköze

A második világháború után néhány évvel a hatalom fő bázisait éppen csak megszerző *Magyar Dolgozók Pártja* vezetését már 1948 nyarától foglalkoztatta, hogy miként lehetne megállítani a határon a nyugati országok rádióközvetítéseit. Erre különböző módozatokat találtak alkalmasnak, elsősorban a *nagy testvér*, azaz a Szovjetunió tapasztalatait alkalmazva. A „szocializmus” egész léte alatt különböző intenzitással folyamatosan alkalmazták az „ellenséges” adók zavarását, hogy más nézetek ne kapjanak semmilyen megszólalási lehetőséget. Az alábbi források a kommunista propaganda törekvéseit tárják az olvasó elé, amelyek egyúttal leleplezik a Magyar Dolgozók Pártja vezetőinek torz ellenségképét is. A források arra is rávilágítanak, hogy a gazdasági lehetőségek határt szabtak e politikailag fontosnak vélt elképzelések teljes körű megvalósításának.

A hatalom birtokában kommunista vezetők tehát kezdettől fogva törekedtek a minél sikeresebb propaganda alkalmazására saját ideológiájuk, hatalmi bázisuk kiszélesítése érdekében. Erre ekkor a rádió tűnt a leghatékonyabb eszköznek. Egy politika sikerre vitele természetesen rendszerektől független, azonban az újszerű „népi demokráciákban” mindez együtt járt azzal a félelemmel, hogy az *ellenséges, imperialista* rádióadók semlegesítik a [pop up title="bimbózó szocialista átalakulás sikereit." format="Default click" activate="click" close text="„A BBC és az Amerika Hangja ma már középhullámon Grácból, Szalonikiból, Frankfurtból támad. Fel kell készülnünk arra, hogy Belgrádban is kiépül az imperialistáknak egy támadó rádióközpontja. b./ Magyarország jelentős területeit ma még nem tudjuk bemérni fértsd: zavarni]. Így pl. Dunántúlon jelentős területeken [...] Grác jobban fogható mint a Kossuth és Petőfi.” MOL M-KS 276. f. 54. cs. 82. ő. e. 1950. január 18. Javaslat a Rádióval és a rádiózással kapcsolatos testületek vezetésének átszervezésére. (Magyar Országos Levéltár, Magyar Dolgozók Pártja Központ Vezetőség Titkárság) ” Így hát a rádiópropaganda olyan felhasználását részesítették előnyben, amely kizárja a konkurenciát. Ennek egyik lehetőségét a néprádió nyújtotta, amelyet nagy mennyiségben és olcsón kívántak forgalomba hozni. Ezzel az egyszerű készülékkel csak a középhullámot lehetett fogni, s azt is „lekorlátozták” Budapest I-re és II-re. (A Kossuth és a Petőfi adóról van szó.) Ennyiben tehát csak nevében azonos a német birodalom és a Horthy korszak néprádiójával, akkor ugyanis olcsósága miatt hívták néprádióknak, de nem csak két adóra korlátozták a készüléket. Goebbels jobban bízott saját propagandájában, mint a kommunista blokk országai.

A Magyar Dolgozók Pártja ún. rádió bizottsága 1948. kora nyári határozatában a korlátozást helyezte előtérbe. A Magyar Posta ugyanis megrendelt 20 000 darab Európa-vevő - *népszuper* (Philips majd Orion 309 típusú) - rádiót, amelyek gyártását be akarták szüntetni. (A készülék fotómásolatát mellékeljük.) Az ülésről Losonczy Géza számolt be az MDP KV Szervező Bizottságának, és kérte e vezető szerv döntését. Egyúttal jelezte, hogy „ezeken a készülékeken keresztül hallgatni lehet a külföldi ellenséges rádióállomásokat is.” Ha a rádiókat „nem lehet megfelelő módon csak Budapestet vevő készülékké átalakítani,” biztosítani kell a szétosztás „abszolút demokratikus” ellenőrzését. A tendencia világos, és ha ehhez még hozzáteszük, hogy a rádióbizottság 150-200 000 néprádió megrendelését

javasolta, látható, az új hatalmat zavarta a külföld véleményének szabad áramlása. A Szervező Bizottság hozzájárult a 20 000 készülék gyártásának megszüntetéséhez és a 200 000 néprádió gyártásához. Az ügy azonban némi problémát okozott a párt belső kommunikációjában, mivel a postát nem értesítette senki a népszuper rádió gyártásának leállításáról, és Gerő Ernő, a területért felelős miniszter sem tudott róla.

Ezt az - 1948 nyarán még túlbuzgónak számító - javaslatot 1948. november 2-i ülésén elvetette a Magyar Dolgozók Pártja Gazdasági és Pénzügyi (GPB), majd 23-án az Agitációs és Propaganda Bizottság (APB) is, és a népszuper (Orion 309) rádió további gyártása mellett döntött. Az APB azonban a korlátozásnak szintén egy, a kommunista párt vezetőinek gondolkodásmódjára jellemző és természetesen kivételten változatát fogadta el: „Európa vevő készülék nem kerülhet szabad forgalomba, hanem egy megfelelő párt-, illetve állami szerv által, politikailag megbízható funkcionáriusaink, ill. közületek részére kell szétosztani.” Néhány hónap múlva, 1949. április 12-én az akkor már GPB-ből átkeresztelt - és nevében a politikai-gazdasági átalakulást is tükröző - Államgazdasági Bizottság lényegében megerősítette korábbi határozatát: „A típus szupert csak osztályszempontból megbízható személyeknek lehet kiadni, amit a Szakszervezeti Tanács, illetve a DÉFOSZ bekapcsolása útján kell biztosítani.”

Ennek a felfogásnak a vezetés egy ideig még foglya maradt. Néhány hónappal később, 1949. december 6-án úgy vélték, az Európa-vevő *luxus* készüléket csak akkor tudják politikailag megbízható személyekhez eljuttatni, ha a magán kiskereskedők raktáraiban található mintegy 2500 darab rádiót „az állami szektor felvásárolja”. A javaslat szerzője persze némi kiskaput kívánt nyitni a módosvas vásárlóknak, s ez a *fizessenek a gazdagok* elv bizonyos - csekély - fokú realitást is tükrözött: „Megfontolandó, hogy esetleg a megfelelő szakszervezeti és DÉFOSZ aláállással nem rendelkezőket se zárjuk ki kategorikusan az Európa-vevő készülékek vásárlói közül, hanem tegyük lehetővé, hogy a kiskereskedelmi hálózatokon keresztül magas, kb. 4-7000 forintos rádiót bárki vásárolhasson. Ilyen árak mellett csekély számú vásárlóra lehet számítani.” Az ülésen hozott határozat, amelyet aztán a másnapi titkársági ülés is elfogadott, kénytelen volt tudomásul venni, hogy mivel az országban mintegy 525 000, zömmel „külföldvevő” készülék „van működésben, az újonnan gyártott rádiókészülékek vásárlásának korlátozásával sem lehet gyakorlatilag megakadályozni azt, hogy valaki külföldi rádiót hallgathasson, ha akar.”

Ekkorra a 200 000 darab néprádió megrendelést felére csökkentették. Azt, hogy a gazdasági és a politikai vezetés között voltak véleményeltérések a néprádió gyártásról, a közölt források is bizonyítják. A GPB 1948. november 2-án a néprádió leállítása mellett döntött és a vezetékes rádió kiépítést javasolta, míg az APB az utóbbi támogatása mellett, de - felülbírálván a gazdasági bizottságot - a néprádió program folytatása mellett tört lándzsát.

Mint a közölt források is bizonyítják, a politikai vezetés sokáig nem tudta eldönteni, mi legyen a végleges ár. Azt azonban alapelvek tekintették, hogy a néprádiót az önköltség alatt kell eladni, míg a minőségi készülékekét erősen megemelt áron. A Nehézipari Minisztérium 1951. március 2-i, az MDP országos központjába írt levele végül is ezt az elvet látszik alátámasztani: „Telefoni megbeszélésünk alapján közöljük, hogy a belföldi szükséglet kielégítésére az 1951. évi tervben 313 ty [típus] néprádió van előirányozva, melynek belföldi eladási ára 317 Ft és 18 000 darab 323. ty super rádió, melynek ára 667 Ft.” A rövid levélből nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy kis- vagy nagykereskedelmi árat takar a tájékoztatás. Mint a mellékelt plakát mutatja, végül 380 Ft-ba került a néprádió.

A néprádiók száma 1956-ig folyamatosan csökkent, szinte egész „maszek” iparág jött létre, mert aki csak tudta, forgókondenzátort épített be rádiójába, hogy az egész középhullámot fogni tudja. Más kérdés, hogy a „fő ellenséges adókat”, mint a *Szabad Európa*, vagy az *Amerika Hangja*, rövidhullámon sokkal élvezhetőbben lehetett hallgatni. Arra, hogy a néprádió átalakítása nem állíthatja megoldhatatlan feladat elé a hozzáértőket, még egy a Titkárság 1949. március 30-i ülése elé került javaslat is felhívta a figyelmet: „A drótnélküli rádió hátránya, hogy ellenséges adás hallgatását még fix állomásokra beállított készülék esetén sem lehet teljesen kiküszöbölni, azaz kizárólag a Kossuth és Petőfi adók vételére szerkesztett készülékek bizonyos technikai felkészültséggel átalakíthatók olyanokká, amelyeken külföldi adást is lehet venni.”

## A vezetékes rádió, mint a zavarhatatlan rádió ideája

Ez a „felismerés” is hozzájárult ahhoz, hogy a pártvezetés a vezetékes, azaz a zárt rendszerű rádióhálózat kiépítését helyezte előtérbe. A vezetékes rádió a korábban a néprádió kapcsán említett 1948 nyári rádióbizottsági ülésen is felmerült, de „miután meghallgatta Szilágyi Pál elvtárs referátumát, úgy határozott, hogy a *rádiósításnak* ezt a módszerét elveti, mert túlságosan költséges és megoldása bonyolult.” Szilágyi Pál a rádió akkori vezérigazgatójaként júniusban tanulmányúton járt Lengyelországban, s ottani tapasztalatai alapján javasolta a rendszer elvetését. A Szervező Bizottság 1948. augusztus 17-i írásos határozata nem említi a vezetékes rádió ügyét, de a hozzászólók többsége a vitán ellene foglalt állást. Vásárhelyi Miklós egy levelében arra is utalt, hogy Rákosi Máttyás pártfőtitkár szintén egyetértett az ülésen ezzel a véleménnyel.

A Szervező Bizottság részére készített feljegyzés szintén ezt az elutasító felfogást erősítette. Nyilvánvalóan ez is hozzájárult ahhoz, hogy az 1948. novemberi GPB és APB ülések nem foglalkoztak a vezetékes rádióval, hiszen az nem jelenthetett megoldást az éter hullámain sugárzott nyugati vélemények ellen, sőt a rendszer kiépítése és fenntartása olyan horrorbilis összeget jelentett, amire szakértők szerint az ország gazdasága nem volt képes. Ezekre a problémákra az 1949. március 30-i titkársági ülésen tárgyalt anyag is felhívta a figyelmet: „a) A vezetékes rendszer technikájától függően egyszerűbb, vagy bonyolultabb eszközökkel, de fennáll az ellenséges zavarás lehetősége. Ennek módja lehet az, hogy a körzeti vevőállomás hullámhosszán adják le az ellenséges adást, vagy az, hogy az összekötő vonalakba közvetlenül bekapcsolódnak. Technikai eszközökkel a zavarási veszély nagysága csökkenthető, de lehetősége nem küszöbölhető ki. Viszonylag egyszerű módon valósítható meg a vezetékes rádió rongálása, elvágása is, kivéve, ha földalatti kábelvezeteket használnak, amelyek azonban az alább ismertetett beruházási költségek jelentős emelését okozzák.

b) A vezetékes rádiórendszer kiépítése jelentős beruházásokkal jár. Előfizetőnként átlag 300 Ft beruházási költséggel lehet számolni, ami azt jelenti, hogy az egész ország behálózása évenként 250 000 új rádióelőfizetővel számolva 5 év alatt kb. 375 milliós beruházást jelentene. A beruházások hatalmas és nehezen megoldható importigényt (elsősorban réz, ólomkábel) is magukban foglalnak. A szükséges beruházások elvégzésére 7-8000 emberre van szükség, amely létszámnak kb. 1/3-át a rendszer fenntartására és lassú továbbépítésére kell felhasználni. A karbantartás viszonylag költséges, előfizetőnként havi 3 Ft. a hálózat 70-75%-os telítettség esetén 4 forint, ami vagy az előfizetési díjak megfelelő emelését tenné szükségessé, vagy az ötödik évben a megadott előfizetői létszámmal számolva 35-40 millió állami többletkiadást jelentene. A ritkán lakott és nem villamosított területeken a beruházási és karbantartási költségek még magasabbak. Jó minőségű vétel megvalósítása az amúgy is jelentős beruházásokat tovább növelné.”

Az ülésen egyelőre levették a napirendről a vezetékes rádió bevezetésének kérdését azzal, hogy az „Iparügyi Minisztérium kutatási tervében irányozzon elő megfelelő összeget a vezetékes rádióval kapcsolatos technikai kérdések vizsgálatára.” A vezetékes rádió hálózatának kiépítése ezt követően több mint másfél évig nem került az MDP vezető szerveinek egyik ülése elé sem, de 1950 novemberében - valószínűsíthetően szovjet nyomásra - ismét felmelegítették az ügyet.

Ezt követően azonban csak elvétve fordult elő, hogy az MDP valamely vezetőszerzői ülésén foglalkoztak volna a vezetékes rádióval vagy a néprádióval. A rádió műsorpolitikáját, műszaki helyzetét, a sugárzás minőségét fontosabbnak tartották. A pártközpont illetékes osztályait és titkárait azonban folyamatosan tájékoztatták az állami szervek megbízott vezetői. A Titkárság tehát 1950. november 22-én a rendszer kiépítése mellett döntött. A későbbi források mindig erre a határozatra utaltak. Ami szintén érdekes, hogy az ideológiai okokra való hivatkozás fokozatosan elhalkult, s nem esett szó pl. a világvevő rádiók korlátozásáról sem. A néprádiókat ugyan nagy mennyiségben gyártották, és az előállítási ár alatt árusították, a vezetékes rádió hálózatát pedig elkezdtek nagyobb ütemben építeni, de a hangsúlyt egyre inkább nem a korlátozásra, hanem a saját propaganda minél szélesebb körű terjesztésére helyezték.

Már az első időszakban igyekeztek a hálózat népszerűsítő hatását előtérbe helyezni. Mint egy 1951. márciusi tájékoztató írja: „A vezetékes rádió már eddig is, ha még szűk korlátok között is, jól töltötte be hivatását.” Az állítást pedig néhány „munkásvéleménnyel” támasztották alá, majd néhány a korszakra jellemző lelkes mondattal egészítették ki. „A vezetékes rádió tájékoztatja a dolgozókat a hazai és nagyvilági eseményekről. Ahová eddig a vezetékes rádiót elvittük, mindenütt örömmel fogadtak. A nők különösen szívesen veszik. Az a véleményük, hogy munkájuk nyugodt végzése közben mindenről tájékozódni, szórakozva tanulnak, s így a fejlődésben nem maradnak el férjeiktől. A vezetékes rádió így is növeli a béke harcosseregét. Mindezek mellett mosolyt, derűt és élvezetet szórakozást visz minden családba. A vezetékes rádió egyik fegyverünk a háborús gyűjtögetők elleni harcban.”

## Problémák a hálózatépítés körül

A vezetékes rádió kiépítése melletti döntés a párt vezetőinek gazdasági és műszaki értelemben vett dilettantizmusát tükrözte. Figyelman kívül hagyták a gazdasági és a műszaki feltételeket is. A műszaki szakemberek már ekkor jelezték, a vezetékes rádió képtelen minőségi szolgáltatást nyújtani, a zenehallgatás pedig egyszerűen élvezhetetlen. (Megjegyezzük, hogy kisebb hálózatépítést már 1950-ben végeztek, amely a szakemberek félelmeit támasztotta alá.) Az észérvek ellenére úgy határozottak, hogy az első öt éves terv folyamán, 1953. év végével bezárólag kiépítik a rendszert, amelynek „kerekén 700 000 előfizető lesz” a kapacitása, s ekkor mintegy 70%-os lesz a kihasználtság, azaz mintegy 500 000 végpontot működik hangszóró. Ekkor azt is megállapították, hogy a rendszer fenntartása „csak látszólag drága. A rádióvevő készülékeket üzemeltető rádióelőfizető ugyanígy a 10 Ft-os rádióelőfizetési díj lefizetésével a műsorban kívül semmit sem kap, sőt a rádióvevő készülék üzemben tartása (javítás, csopótlás, áramfogyasztás) havonta még kb. további 13 Ft kiadást jelent.” Az érvelés azonban sántít, hiszen az előfizetőnek valóban olcsó, de a költségeket az állam, tehát végső soron az egyes állampolgárok viselték volna. A propagandában azonban ezek az elemek továbbra is megmaradtak, s az atyáskodó, jótévesztő állam képe maradt a [popup title="meghatározó." format="Default click" activate="click" close text="A már idezett propaganda alapanyagként készült Tájékoztató megfogalmazásai is ezt támasztják alá: „A vezetékes rádió gazdasági előnyei: 1./ Nem kell rádiókészüléket, esetleg telepeket vásárolni és a hallgatónak antenna és földvezetékéről gondoskodni, így a család megtakarítja azt a jelentős összeget és fáradságot, amit a készülékért, stb. fizetne, illetve ami az antenna és földelés gondoskodásával járna. [A hangszóró is a posta tulajdonában volt.] 2./ A vezetékes rádiónál nincs kitéve

az előfizető annak, hogy készüléke elromlik, aminek javítása újabb kiadást jelent. 3./ A vezetékes rádiónál annak sincs az előfizető kitéve, hogy készülékének lámpái kimerülnek, amelynek pótlása komoly megterheléssel jár. 4./ Az elromlott készüléket nem kell szakemberhez vinni, ezzel fáradozni és a drága időt és pénzt vesztegetni, ami újabb fáradságot és kiadásokat okoz, mert a posta a vezetékes rádiót – ha azt nem erőszakosan rongálták meg – ingyen tartja karban.” – MOL M–KS 276. f. 116. cs. 91. doboz 4. ó. e. 1951. március 21. (MDP KV Államgazdasági Osztály) ”]

A rendszer a Telefonhírmondónál – alig magasabb műszaki szintet hozott vissza azzal az elképzeléssel, hogy a nagy előfizetők - gyárak, üzemek, falusi tanácsok - szabadteri hangszórókat kapnak, amelyek csak a rendszer híreit sugározzák. Ez azonban a Szovjetunió elzárt szibériai területein működhetett, de Európa közepén aligha. Így hát a rendszert amolyan magyar módon építették ki. Lett is vezetékes rendszer, meg nem is. Erre utalt évekkel később, 1954. június 25-én Farkas Mihály (ekkor a KV titkára) számára készült feljegyzés is: „A magyar vezetékes rádió csak a nevében vezetékes, a valóságban nem az, tekintettel arra, hogy vezetékes hálózat csak a városokban és falvakban felépített gócerősítők és előfizetők között van kiépítve. A gócerősítők másorral való ellátása normál rádióevőkkel történik.”

A rádiózás kiterjesztésében még egy lényeges - már idézett - akadály létezett, nevezetesen az, hogy a falvak jelentős részében még villany sem volt. Számos falusi pártszervezet igényelt [telepes] rádiót az MDP KV Szervező Bizottságától, s ezekben a levelekben gyakran szerepel, „hogy községünkben villanyáram nincs.” Tehát először a villamosítást kellett megoldani sok faluban, hogy a „párt szavát” mindenhol el lehessen juttatni. Akkor úgy képzelték, hogy az első öt éves tervben ez megoldásul.

Még 1949. tavaszán felmerült az is, hogy a vezetékes rádió helyett a helyi falusi megafonokat alkalmazzák hírszolgáltatásra a Belügyminisztérium *Közérdekű hírszolgálatának* keretében. „A Belügyminisztérium terve, hogy minden községet az illető község költségére ellát olyan készülékekkel, amelyek alkalmasak arra, hogy egyrészt a rádióműsort, másrészt helyi hivatalos és propaganda műsort, esetleg hivatalos központi adásokat, valamint hirdetésekkel szabad téren elhelyezett megafonokon keresztül közvetítsenek. [...] Felmerülhet annak a gondolata, hogy ez a berendezés, amely adott esetben közvetlenül honvédelmi célokat is szolgálhat, nem pótolhatja-e a huzalos rádiót.” Végül is a vezetékes rádió és a fenti megoldás egyvelege valósult meg, hiszen sok falu kapott utcai hangszórókat és erősítőket (ezeket a *gócpont*okat a helyi postán vagy a tanácsházán helyezték el), és még a '60-as években is használták a berendezéseket. Nyilván ebben az is szerepet játszott, hogy a helyi híreket dobbal hirdető kisbírókat egy sokkal hangosabb, azaz hatékonyabb eszközzel lehetett felváltani.

Már a titkársági döntés előtt egyértelmű volt, hogy az ország műszakilag nincs felkészülve a rendszer megfelelő kiépítésére. Mint a közlekedés- és postaügyi miniszter első helyettese, Katona Antal írta Szalai Bélának a pártközpontra (ekkor a KV Államgazdasági Osztályán alosztályvezető), hogy „A vezetékes rádió első ütemterv felépítési tervét, ha csak közben változás nem történik, teljesíteni nem tudjuk.” Már ezt megelőzően, 1951 februárjában egy tervhivatali feljegyzés felhívta a figyelmet arra, hogy a „közlekedési beruházási keretek miatt” a tervet az „1953. évi befejezés helyett [...] 1954-re el kellett nyújtanunk.” Ha még néhány hetet visszafelé megyünk, világosan látszik, hogy a Vas Zoltán vezette Országos Terhivatal [OT] kezdettől fogva halogatta a döntés végrehajtását. 1951-re 52 000 előfizető bekapcsolását terveztek, de „Az OT által jóváhagyott tervben csak 26 000 előfizetőre van hitelfedezet.” Más kérdés, hogy a politikai vezetés ismételtlen közbeszólott, s az előterjesztésre kézírással ráírták, hogy „1951-re 52 000 előfizető bekapcsolásához elegendő beruházási keret biztosítva van.” Eszerint 16-ról 20 millió forintra emelték a beruházási keretet, de az 1952. és az 1953. évi keret akarták csökkenteni. Ez a rövid kiegészítés is jelzi azt a döntési mechanizmust, amely - úgy tűnik, rendszeren túlélő módon - az illetékes hatóság, bizottság feje fölött döntött, függetlenül a gazdaságossági szempontoktól.

Az OT véleményében nyilvánvalóan szerepet játszott az is, hogy a rádió műsorszórásával általában is gondok voltak, ami új adótornyok építését tette szükségessé, továbbá az ellenséges adók zavarásának költsége úgyszintén *rádiófóniát* terhelte, s akkor még nem beszéltünk a falvak villamosításának szükségességéről. A háborús beruházások mellett mindezekre is politikai döntés kötelezte a gazdasági szerveket, amelyeknek szinte kótéltáncan kellett egyensúlyozni sokszor egymásnak ellentmondó határozatok között.

Az eredeti ütemtervnel tehát lassabban épült a rendszer, de így is állandóak voltak a minőségi gondok. Anyaghiány (pl. kobald, nikkel) miatt a hangszórókat alig lehetett használni, s a bronzvezetékek helyett alkalmazott alumínium-vezetékek sem tudták a megfelelő paramétereket biztosítani. A rendszer végpontjain ezért erősítési gondok, hangminőségi problémák (hangszórók recsegése) léptek fel.

Az anyaghiány miatt ezért már ez az előterjesztés felvetette azt a - Farkas Mihálynak szóló 1954. évi feljegyzésben is említett - valósággá vált lehetőséget, hogy „amíg megfelelő minőségű huzalanyag nem biztosítható, a falusi góccok rádiókészülékekkel veszik a Budapestről vagy Szolnokról sugározott műsort, és ezt adják be a hálózatba.”

Lényegében azonban a kezdetektől ezt a megoldást alkalmazták. Az egyes nagyobb vidéki városokból a rádióműsort nem vezetéken sugározták, hanem onnan próbálták meg a zárt rendszert kiépíteni. Azonban az is igen esetlegesen történt, s a helyi vezetés ereje döntötte el a vezetékek irányát. Ismeretes, ebben az egyes régiók eltérő fejlődési szintje is szerepet játszott, továbbá az ipari megyék szintén nagyobb támogatást kaptak, de mindezekben felül főként a rendszert meghatározó személyi kapcsolatok döntöttek abban, hogy ki kapta meg az egyes fejlesztéseket. Az adott pártbizottság, ha elég erősen érvényesítette akaratát, kapott *gócpont*ot (stúdiót), és tudósíthatott a területén előfordult fontosabb hírekről.

## A hálózat építése

A vezetékes rádióhálózat kiépítése az említett „elvek” szerint, azaz „ötletszerűen, nem politikai elgondolások alapján” zajlott. A Szalai Bélánál, a pártközpontra 1951. február 21-én tartott értekezlet ezt a rendeltenséget kísérte meg valamiféle tervszerűséggel felváltani. A rendszer érdekérvényesítő logikájából adódóan azonban ez csak eseti rendezés lehetett, s az ekkor elhatározott telepítési terv sokszor éppen a felső vezetők döntése miatt még megszületésekor megvalósíthatatlan volt.

1951. május 24-én és július 4-én a rádió székházában tartott két megbeszélésen Szirmai István, a Magyar Rádió Hivatal vezérigazgatója felvetette, hogy a „vezetékes rádió ne a jelenlegi rendszer szerinti egyéni hangszórókkal épüljön ki elsősorban”, hanem a nagyobb hatás elérése érdekében az összes falu központi helyére, azaz a főtérre kihelyezett hangszórókkal közvetítsék a rádió műsort. S itt következett az eddig vázolt műszaki lehetőségek figyelmen kívül hagyása: „A megyeszékhelyekről a járási székhelyekig és a megye területén levő összes helységekig tehát a műsor, illetve a közlemények a megyeszékhelyről vezetéken kerülőnek továbbításra.” A Szirmai által megfogalmazottak alapvetően nem mondtak ellent az eredeti elképzeléseknek, viszont teljes körű, országos kiépítést vetettek fel a rendszertelenül folyó munkálatokkal szemben.

A vezetékrendszer építése tehát továbbra is napirenden maradt, s az utcai hangszórók (megafonok) középpontba állítását pedig egyszerűsítésként állították be, mivel a „nagyobb városokban és helységekből már ma is működnek térhangosító berendezések, amelyek helyi érdeklődésre számot tartó híreket, közleményeket, felhívásokat adnak le, illetve helyi hanglémez-műsort adnak.” Lényegében ezeket is rá akarták a vezetékes rendszerre kapcsolni, de hát a falvakban akkor még elvétve léteztek hangszórók.

A feljegyzést aláíró Révész Gyula azonban utalt a problémákra is: „a vezetékes rendszer nem éri el a háború esetén a rádió történeti hírtovábbítás rugalmasságát és biztonságát”, mert egy légítámadásnál, vagy más beavatkozásnál könnyen megromlítható. (A rendszert zömmel légvezetékekkel, s nem föld alatti kábelekkal építették.) Másrészt pedig, főként az éjszakai órákban a „vezetékes rendszer bármely pontjáról”, „fennáll a rosszakaratú rábeszélés lehetősége”. A szerző nem mellékesen jelezte a magas anyagigényt is, ami tételes bontásban akkor 124 millió forintot jelentett a hálózatépítési költség mellett évi három milliós fenntartási összeget jelentett.

A feljegyzés felvetette a szakemberek körében addig is a jövőnek tekintett utat, az ultrarövid-hullámú adók alkalmazását. A kísérleti adásokat egy tervezet szerint már 1954-ben el akarták kezdeni, de az URH-sáv bevezetésére sok évvel később került sor.

Az eddigiekből is világosan látszik, hogy a politikai vezetés egy részét kevésbé érdekelte a műszaki fejlesztés vagy a gazdaságosság. Mint arra egy 1953 márciusában készült feljegyzés rámutatott: „A vezetékes rádióhálózat fejlesztésének távlati célkitűzéseit - összefüggésben a műsorszóró rádióelőfizetők számának növelésre vonatkozó tervekkel - döntően politikai szempontok határozzák meg.” Lényegében ez tükröződik a Politikai Bizottság 1954. január 27-i ülésére készített javaslatból is, amely a rádió általános műszaki fejlesztésével foglalkozott. Ennek az összefoglalónak - amelyből világosan látszik az egész magyar rádiófonía elavult műszaki állapota - csak kis része volt a vezetékes rádió helyzete. Az előterjesztés szerint az eredetileg 500 000 előfizetőre tervezett vezetékes hálózatot 230 000-re kívánták csökkenteni, és a szabványoknak megfelelően kijavítani. Az elkészült 210 000 végpont mellett ez minimális állomásbővítést jelentett volna. Az apparátus egy része azonban balról támadta a vezetékes rádiót visszafogottan fejleszteni kívánó előterjesztést. A KV Agitációs és Propaganda Osztályának Komócsin Zoltán által aláírt kiegészítő feljegyzése elfogadhatatlannak tartotta, hogy a tervezet megváltoztatja az 1950-es titkársági határozatot. Az irat szerint nem vették figyelembe a Szovjetunió tapasztalatait, és a KPM „nem kezeli fontos politikai kérdésként a vezetékes hálózat fejlesztését.” A PB azonban - vélhetően Nagy Imre és a gazdasághoz értő PB tagok nyomására - levette az előterjesztést a napirendről, lényegében elutasította azzal az indokkal, hogy sokkal szerényebb javaslatot kell készíteni, s azt hozzák a testület elé. E döntés egyértelművé tette a vezetékes rádió lassú elorsvasztását.

A munkálatok természetesen nem álltak teljesen le, sőt az elkészült részek minőségi problémái miatt még 1954-ben felmerült, hogy az 1950 és 1953 között megépített rendszert fel kell újítani, mégpedig a szovjet tapasztalatok alapján. A gazdaságosabb megoldás érdekében 1954-ben kísérleteket végeztek több helyen - nem a szovjet mintát vették alapul -, s megállapították, hogy a hálózatot ún. tápvonalas rendszerűvé kell átalakítani, és az időjárás változásai miatt fellépő

túlfeszültséget „trópusi kivitelű szabadtéri transzformátor” alkalmazásával kívánták megoldani. A Nagykanizsa melletti miklósfai és a sárvári mérési tapasztalatok arra utaltak, hogy a műszaki paraméterek javításával sokkal kedvezőbb áron lehetett a rendszert építeni.

A vezetékes rádió pozitív hozadéka volt, hogy az egyes ún. góckokban számos kisebb-nagyobb rádióstúdió épült, amelyek képesek voltak saját műsort sugározni. S itt nem csupán a megyeközpontokban kiépített stúdiókról ejthetünk szót. A Magyar Rádió pécsi, győri és a nyíregyházi 1952. december 1-jén, míg a miskolci 1953. január 1-jén kezdte adásait sugározni. A Titkárság döntése értelmében a napi egy órás műsorban megyei jellegű híreket, termelési agitációt, a megyei tanács közérdekű közleményeit, továbbá helyi művészi és szórakoztató műsort közvetítettek. A két kedvelt munkássávos, Salgótarján és Tatabánya helyi műsorszórás céljára egy-egy - a többi stúdióhoz képest kisebb jelentőségű - vezetékes stúdiót kapott. E két vezetékes stúdió ellenére érezhető, hogy a politikai vezetés ekkor már mind nagyobb szerepet szánt az éter hullámain sugárzó adók hálózatának, mint a vezetékes rádióknak.

Mindebben döntő szerepet játszott a magyar gazdaságpolitikát meghatározó Gerő Ernő véleménye, aki 1952 májusában feljegyzésében a televízió adások bevezetését támogatva fehéren-feketén kimondta, hogy a [popup title="vezetékes rádió a múlt." format="Default click" activate="click" close text="„A televízió fontossága számunkra, szerintem a következőkben áll: 1./ Egész híradástechnikánk fejlesztése ezzel függ össze – a többi között a lokátor-radar technika és a sokcsatornás vezeték nélküli telefon és táviró is. 2./ Az agitációnak, a propagandának, a nép nevelésének a televízió sokkal tökéletesebb, teljesebb eszköze, mint a rádió. 3./ Rendkívüli jelentőségű, mert kis ország vagyunk, az ország fővárosának óriási a súlya nálunk, s ily módon előnyünkre válik az, ami egyébként a televízió hátránya, hogy ti. kicsiny a hatósugara. Ötven-hatvan kilométeres hatósugárral az ország döntő területeit tudjuk befedni, az ellenség pedig képtelen zavarni. A vezetékes rádió hátránya ebben a tekintetben az, hogy az [a] múlt, a televízió előnye pedig az, hogy ez a jövő.” MOL M–KS 276. f. 54. cs. 192. ó. e. 1952. május 7. Magyar Televízió kérdése. (MDP KV Titkárság)"] Más kérdés, hogy számára a televízió is elsősorban a propaganda minél hatásosabb eszközeként jelent meg, amit az „ellenség” nem tud zavarni. A televízió adások körüli a népi demokratikus országokba irányuló tapogatózások, utazások, kísérletezések ettől kezdve mind intenzívebbé váltak, de ez egy másik tanulmány tárgya lehet. A vezetékes rádió leállításáról azonban még évekig nem született döntés, a vezetékes rádió kiépítésének kálváriája mindinkább lelassulva - de tovább folytatódott.

1953 nyarán már számos helységben közvetítették az említett megyei stúdiók napi egy órás műsorát, amelyek, mint az eddigiekből is látszik, csak kisebb részben jutottak el zárt hálózaton keresztül a hallgatókhoz.

Nemcsak a megyei stúdiókban, hanem egyes nagyobb üzemekben, kórházakban lévő „gócpontokban” is kialakítottak kisebb stúdiókat, ahol hosszabb-rövidebb ideig saját műsort sugározhattak a dolgozóknak vagy a betegeknak. Ebben nyilván az is szerepet játszott, hogy 1954-ig a középhálózaton a Kossuth adó műsorainak 15, míg a Petőfi adóéinak 28%-át idegen nyelvű adások, jórészt hírek tették ki. A Petőfin este nyolc után csak idegen nyelven folyt adás.

1955 tavaszától „különféle szervek mind nagyobb számban kérték: engedélyezzék, hogy a vezetékes rádión naponta hosszabb-rövidebb időre kikapcsolhassák a Kossuth vagy Petőfi adók műsorát, és saját műsort közvetítsenek.” Csak ezután helyezték át a külföldre szülő - jórészt propaganda - adások zömét a rövidhullámú sávokba. Egyes nagyobb üzemek persze korábban is rendelkeztek műsorkészítési lehetőséggel, de az engedélyek száma ebben az időszakban nőtt meg jelentősen. Nagy Imre eltávolítása után a visszakeményedő Rákosi rendszer propaganda támogatást remélt a helyi adások mind nagyobb számú engedélyezésétől. Érdekes kettősség volt ugyanakkor megfigyelhető, mert a Politikai Bizottság 1955. április 28-i ülésére készült javaslatok a megyei stúdiók adásainak a megszüntetését javasolták, mivel azok: „nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket”, egyes műsorok - központi adókban is - „jobbaldali nézeteket terjesztettek”. A PB azonban - felismerve a helyi propagandában alkalmazható súlyát - nem fogadta el a javaslatokat, s a vidéki rádióadók további fenntartása mellett döntött, „csupán” a helyi adók erőteljesebb politikai ellenőrzését tűzte ki feladatként az MDP megyebizottságainak.

A kisebb - vezetékes rádióhoz kötődő - stúdiókat is életben hagyták, de igyekeztek adásaikat korlátozni: „A vezetékes rádión át történő helyi adás engedélyének két alapvető feltétele van:

Első feltétele, hogy a helyi adás időtartama nem haladhatja meg a napi egy órát; a második feltétele, hogy a helyi adás anyagának megfelelő ellenőrzése biztosítva legyen.

E két alapvető feltétel betartásán kívül igen fontos szempont, hogy helyi anyagot a vezetékes rádió csak olyan hálózatban közvetítsen, amely nem a lakóházakban él, hanem valamely intézet vagy intézmény keretében élő hallgatók ellátását szolgálják. Ettől eltérni csak a termelés érdekében lehet.” 1955. szeptemberében egy feljegyzésben az is felmerült, hogy a további engedélyek kiadását meg kell szüntetni.

A hatalom szempontjából a biztonság fontos követelmény volt, mert néha véletlenül, figyelmetlenségből is előfordult némi malőr, és „egy-egy faluban magyar műsor helyett az *Amerika Hangja* műsora volt hallható”. A jelentés jóhiszemű magyarázata szerint „a góckezelő nem kapcsolta ki a készüléket a magyar nyelvű műsor befejezése után, és így hajnalban, a mi adóállomásunk indulása előtt a közvetlenül adóállomásunk mellett sugárzó *Amerika Hangjának* műsora a hálózaton keresztül hallható volt.” Persze azt sem zárhatjuk ki, hogy a kezelő az *Amerika Hangját* hallgatta előző este, aztán elfelejtette átkapcsolni, s a „kihangsúlyosításnál” reggel a falu is azt hallhatta.

Az említett malőr valós technikai problémákat is takart, hiszen a Balatonszabadin újonnan épített adótorony hullámhossza majdnem megegyezett Moszkva III. hullámhosszával, s ezért, főként este két műsor is hallható volt egyszerre. Ráadásul az *Amerika Hangja* és a *Szabad Európa* adásait nem pontosan zavarták, amelyek így tisztán voltak hallhatók, míg a moszkvai rádió egyik csatornája nem: „És *véletlenül* a mi rádiózavaróink Moszkva orosz nyelvű adásait fedik le.”

A kisebb stúdiók rendszere 1956-ra széles körben elterjedt, s egyre inkább az eredeti elképzelések ellenében működött. Azt is mondhatnók, hogy a Rákosi rendszer öngólja lett, hiszen a falusi, üzemi, kórházi stúdiók - s ekkor a helyi pártbizottság közvetlen felügyelete mellett működő megyeiekről még kevésbé beszélhetünk - az 1956-os szellemi érjesztésben komoly szerepet játszottak, hiszen már a nyár folyamán a kisebb közösségek jó részét olyan hírekkel látták el, amelyekről az országos és a megyei adók még nem beszélhettek. Az 1956-os forradalom alatt aztán ezek a stúdiók igen jó szolgálatot tettek a forradalmároknak, gondoljunk csak a győri rádió adásaira Igaz, 1956. november elején a Kádár János vezette szatellit-kormány a szolnoki stúdiót használta fel a hatalom átvételének bejelentésére.

Az 1956-os forradalom után nem folytatódott a vezetékes rádió hálózatának építése, ami azzal függött össze, hogy szabadon lehetett vásárolni rövidhullámot is venni képes *világ-vevő* készülékeket, s a nagyszámú rádió tulajdonosok száma többszörösen meghaladta a vezetékes rádió végpontjainak mennyiségét. Már 1955-ben a közel másfél millió rádió előfizető mellett mintegy negyedmillió a vezetékes rádióé. Az utóbbié pedig folyamatosan csökkent, s inkább csak a falvakban kiépített tévhangszórók működtek. 1966-ban aztán az egész rendszert lekapcsolták. A vezetékes rádió kimúlása után azonban a kisebb közösségek (üzemek, kórházak, iskolák, börtönök) zárt láncú rendszerei tovább éltek, élnek, s tesznek hasznos szolgálatot ma is hallgatóiknak.

A néprádió és kisebb részben a vezetékes rádió nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy széles tömegek olyan információkhoz, tudományos, kulturális értékekhez, szórakozási lehetőséghez jussanak hozzá, amelyekre korábban nem gondolhattak. A Magyar Dolgozók Pártja vezetői előtt kezdetben az ellenségől való félelem miatt a korlátozást helyezték előtérbe, azonban főként Sztálin 1953-as halála után és a rádiózás tömegességé válásával embertőlők életének vált elmaradhatatlan részévé a Rádió.

A alább közölt forrásokat a Magyar Országos Levéltár őrzi, zömmel az Magyar Dolgozók Pártja vezető szervei és osztályanyagai, ill. a pártközpontba eljuttatott miniszteriális jelentések, feljegyzések. A bevezetőben számos olyan hosszabb idézet is található, amelyeket nem látszott érdemesnek teljes egészében megjelentetni, ezért a téma szempontjából fontos részeket inkább hosszabban idéztük a bevezetőben.

## Források

## Feljegyzés az MDP KV Szervező Bizottsága részére

Híradástechnikai Központ  
Budapest, VI., Eötvös utca 11/a

Budapest, 1948. október 19.

Feljegyzés

a Magyar Dolgozók Pártja Szervező Bizottsága részére

### •1.) Vezetékes rádió kérdése

Ez év kora nyarán a rádió bizottság vizsgálat tárgyává tette azt, hogy az országos rádiózás kérdése vezetékes rádióval vagy másképp[?]en oldassék-e meg. Szilágyi Pál elvtárs ebben az ügyben Lengyelországban is járt tanulmányúton. Augusztus 6-án kelt, Gerő István elvtárshoz intézett levelében közölte velünk, hogy a rádió bizottság a vezetékes rádiót túlságosan költséges volta miatt elvetette és helyette a rádió bizottság technikai albizottsága által javasolt olcsó (kb. 350 Ft), és csak Budapest I. és II. vételére kiképzett rádiókészüléket fogadta el és utasítást adott annak mielőbbi kidolgozására, ami meg is történt. Ezek után f. hó 18-án Bebrits [Lajos] államtitkár elvtárs Gerő Ernő elvtárs utasítására Katona[Antal] elvtársnál, a Magyar Posta vezérigazgatójánál sürgette a vezetékes rádió kérdését és közölte, hogy a rádió bizottság határozatáról Gerő elvtársnak nincs tudomása.

A dolognak utána néztem, és megállapítottam, hogy a szervező bizottság aug[usztus] 18-iki ülésén Losonczi Géza elvtárs levele alapján foglalkozott az ügygel. Losonczi elvtárs levelében említést tett arról, hogy a rádió bizottság a vezetékes rádiót elvetette, a szervező bizottsági határozatba azonban ez nem került bele. Kérem tehát az Elvtársakat arra, hogy Losonczi elvtárs hivatkozott aug[usztus] 18-iki levele alapján a vezetékes rádió kérdését vitassa meg és ebben az ügyben is hozzon a rádió bizottsággal konformis határozatot.

A teljesség kedvéért összefoglalom azokat a szempontokat, melyek miatt a rádió bizottság a vezetékes rádió ötletét elvetette:

- a) minden egyes községben vagy városban egy vagy több, nagy investíciót jelentő központi erősítőre volna szükség;
- b) a központi erősítőkhöz megfelelő állandó kezelő személyzetre van szükség, amely e célra nem jól használható ki és munkaidejük legnagyobb részben készenléttel, kisebb részben service-munkákkal telik el;
- c) külön gondot jelent a szükséges kábelhálózat létesítése. A meglévő erősáramú hálózatot erre a célra érthetően nem lehet felhasználni. Felmerült az a gondolat is, hogy a meglévő telefonhálózatot használjuk fel. Eltekintve attól, hogy erre csak olyan házakban kerülhet a sor, ahova a telefon be van vezetve (tehát a falu általában eleve kiesik), ellene szól az a körülmény is, hogy a telefonhálózat megfelelő minőségű műsor-átvitelt nem tesz lehetővé, minthogy csak beszéd, nem pedig zene átvitelére van méretezve;
- d) új vezetékek fektetése már csak azért sem lehetséges, mert a szükséges vörösréz-mennyiség nem áll rendelkezésre;
- e) a hozzávaló lakóhelyiségekben felszerelt vevőkészülékek ára majdnem ugyanannyi, mint a kidolgozott és a szervező bizottság által is elfogadott, csak Budapest I. és II. vételére alkalmas vevőkészülékek ára.

Összefoglalva tehát: Magyarország aránylag kis területe a most meginduló lakihegyi és előreláthatólag a jövő év májusában üzembe kerülő szolnoki nagyadóval, valamint a jelenleg működő 4 relé-állomással annyira sűrűn beszőrható, hogy a vezetékes rádióra a magyar viszonyok között nincsen szükség, és bevezetése az egyszerű népvévőhöz képest lényeges költségöbbitet jelentene.

## •2.) Népszuper

Június hó közepe táján Szilágyi Pál elvtárs, aki akkor a Magyar Rádió vezérigazgatója volt, közölte Gerő István elvtárral és velem a Pártnak azt a szándékát, hogy a már akkor kiadott Európa-vevő népszuperre vonatkozó 20 000 drb-os megrendelést sztofnírozatni kívánja. A magunk részéről felhívtuk Szilágyi elvtárs figyelmét arra, hogy abban az időpontban a gyártás-előkészítés, anyagvételezés, stb. már teljes mértékben befejeződött, sőt maga a gyártás is megkezdődött. Közöltük azt, hogy a megrendelést ugyan vissza lehet vonni, de akkor felmerül a kérdés, hogy az ezzel kapcsolatosan előálló anyagi károsodást ki viseli. Kifejezést adtunk annak a véleményünknek, hogy az államosítás utáni feszült pénzügyi helyzetben nem látjuk helyesnek ezt a megoldást, hanem inkább azt kellene csinálni, hogy a készülék elosztását megfelelően szervezzük meg és gondoskodunk arról, hogy a készülékek megbízható kezekbe (élmunkások, stb.) kerüljenek. Utóbb Szilágyi elvtárs közölte velünk, hogy a rádió bizottság - és feltételezem, hogy a szervező bizottság is - álláspontunkat helyesnek fogadta el, és a gyártást folytathatjuk.

Ezek után f. hó 13-án Gerő István elvtárshoz intézett levélben a Szervező Bizottság titkársága közli az Sz. B. 48/1170 sz. határozatát, amely szerint „a Sz. B. megbízza Losonczi elvtársat, járjon el oly irányban, hogy a Posta által rendelt 20 000 Európa-vevő készülék gyártását szüntessék be.”

Érthető módon ez a határozat meglepetésszerűen ért, mert hiszen idáig úgy tudtuk, hogy a 20 000 készülék gyártása befejezhető. Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy a 20 000 készülékből a feljegyzés aláírásának időpontjáig 4450 készülék van készen. Az anyagbeszerzés a gyártó üzemek részéről teljes egészében megtörtént. A regie-költségek zöme akkor is fennmaradna, ha a gyártást a mai nappal leállítanánk. A feleslegesen beszerzett anyagok miatt - figyelembe véve azt is, hogy azok egy része más készülékek céljaira is felhasználható - kb. 2,5 millió forint veszteséget jelentene. Meg kell mondanunk még azt is, hogy az üzemek a népszuper 5 hónapos tervükbe felvették és azok leállítását a termelésben kerekén 9.4 millió forint termelési érték-, illetve forgalom-csökkenést eredményeznének, amit az üzemek képtelenek elviselni. Arra kérem tehát az elvtársakat, hogy a népszuperre vonatkozó eredeti határozatukat változatlanul tartsák fenn.

Dr. Tarján Róbert [?]

\*\*\*

*A Szervező Bizottság 1948. augusztus 17-i ülésének határozatának vonatkozó része.*

## Különféle

[...] Az Sz. B. úgy határoz, hogy az elkészült 1500 közületi rádióit úgy osszák szét, hogy abból 750 db-t vidéki pártszervezeteknek, gépállomásoknak és szövetkezeteknek, 750 db-t pedig vidéki iskoláknak juttassanak.

Az Sz. B. megbízza a rádió bizottságot, hogy a jövőben gyártandó évi 200 000 népvévő, illetve közületi rádió-készülék gyártására kidolgozott tervüket az 1500 db közületi vevőkészülékre vonatkozó javaslatukkal együtt - terjesszék az Állampolitikai Osztály Gazdasági és Pénzügyi Bizottsága elé.

A Sz. B. megbízza Losonczi elvtársat, járjon el oly irányban, hogy a Posta által rendelt 20 000 Európa-vevő készülék gyártását szüntessék be.

A Sz. B. a rádió-clubok szervezésére vonatkozó javaslatot azzal fogadja el, hogy az elnevezése rádió hallgatók köre legyen. [...]

*Jelzet: MOL M-KS 276. f. 55. cs. 18. ó. e. (Magyar Országos Levéltár Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Szervező Bizottság) A közölt feljegyzés - több más levéllel, széljegyzettel együtt - a Szervező Bizottság augusztus 17-i ülésének anyagai között található. Losonczi Géza feljegyzésben említett - augusztus 12-i keltezésű - levele ugyanígy van.*

a.

## **A Magyar Dolgozók Pártja Gazdasági és Pénzügyi Bizottságának határozata 1948. november 2.**

### *9. napirendi pont*

#### **Néprádió**

A Híradástechnikai Központnak a Gazdasági Bizottság elé terjesztett javaslata szerint 1949. május 1-től 1950. április 30-ig 100 000 db néprádiót gyártának s ezek fogyasztási ára készülékenként 360 forint körül alakulna. A készülékekkel csak Budapest I-et és II-t lehetne venni. A legyártott mennyiség felét készpénzért, felét pedig 6 havi részletre lehetne megvásárolni. A rádiógyárak a gyártáshoz 30% anyagelőleget és 11 millió forgótőkét igényelnek, továbbá jelentős adómérséklést és hozzájárulást a Posta részéről. A javaslat a szétosztást a Szakszervezeti Tanácsra és egyéb társadalmi szervekre bízna.

A Gazdasági Bizottság a javaslatot alapjában helytelennek tartja. Politikai szempontból hibája a javaslatnak, hogy nem azoknak a rétegeknek számára korlátozná a külföldi állomások hallgatását, akiknél ez számunkra fontos: az olcsó készülékeket munkások és parasztek kapnák, a jómódúak továbbra is vásárolnák a drágább Európa-vevő készülékeket. Emellett nem valószínű, hogy a rádióhallgatók többsége 360 forintot fizet egy csak Budapest I- és II-t vevő készülékért, amikor 600 forintért Európa-vevőt kaphat, s így még csak az a veszély is fenyeget, hogy a készülékek részben eladatlanok maradnak.

A Gazdasági Bizottság ezért szükségesnek tartja terv kidolgozását a hálózati rádiórendszer kiépítésére, amelyet fokozatosan az 5 éves terv végéig kell megvalósítani. A terv kidolgozásáért a Tervhivatal felelős. Helytelennek és illetéktelennek tartja a Gazdasági Bizottság a Rádióbizottságnak azt a korábban hozott határozatát, hogy a fent említett 600 forintos Európa-vevő gyártását le kell állítani. Utasítja ezért a Híradástechnikai Központot, hogy a gyártást ne állítsa le. Együttel azt a javaslatot terjeszti a Titkárság elé, hogy utasítsa a Rádióbizottságot olyan terv kidolgozására, amely ezeknek a készülékeknek szétosztásánál az osztályszempontokat érvényesíti, tehát a viszonylag olcsó Európa-vevő készülékeket a dolgozók kezébe juttatja.

b.

Feljegyzés

#### **Tárgy: néprádió**

A jelenlegi 450 000 rádió előfizető közül csak mintegy 8% paraszti és 30% munkás származású. Annak érdekében, hogy ez az arány a munkás osztály és a parasztság javára döntő mértékben megváltozzék, valamint a rádióban rejlő jelentős politikai és kulturális lehetőségek kihasználására szükséges, hogy a magyar rádió-gyárak olyan nagy mennyiségű olcsó készülékeket hozzanak a piacra, melyek a legszélesebb néprétegek számára is hozzáférhetőek.

A néprádió, mely kizárólag Bp. I. és II. vételére volna alkalmas, 1949. máj[us] 1. - 1950. ápr[ílis] 30-ig összesen 100 000 példányban kerülne legyártásra. (Részletes adatokat lásd II. sz. mellékletben.) Ez a magyar rádió-gyárak jelenlegi kapacitásának mintegy 60%-át venné igénybe. Ilyen nagy mennyiségű készülék elhelyezése egy év alatt csak akkor látszik biztosítotttnak, ha annak fogyasztási ára 360 Ft körül mozogna. Ehhez azonban szükséges, hogy:

- 1.) a rádió-gyárak összesen kb. 11 000 000 Ft értékű forgótőkét kapjanak, 1949. február és június között részletekben. A forgótőke visszafizetése 1949. július - 1950. szeptemberig tartana. (Részletes javaslatot lásd IV. sz. mellékletben.)
- 2.) A Posta a nép-rádió vásárlói által befizetett előfizetési díjakat féléven keresztül teljes egészében a rádió-gyáraknak fizetné be, hogy ezzel az összeggel a nép-rádió fogyasztási ára csökkenthető legyen (készülékenként 60 Ft).
- 3.) Az elektron csöveket terhelő kb. 18 Ft külön fogyasztási adót a népvevőbe beépített csöveknél elengedjék.
- 4.) Az önköltség leszorítása érdekében a rádióalkatrészeket általában annál a cégnél fogjuk gyártani, amelyek arra a célra a legjobban fel van szerelve. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha ezeket az alkatrészeket mentesítik az alkatrész-gyárból a rádió-gyárba történő átszállításnál felmerülő külön forgalmi adóktól.
- 5.) A rádió-gyárak az eddigi 8% haszonkulcsot 5%-ra csökkentésük.

Megrendelőként a Szakszervezeti Tanács szerepelne, mely egyéb társadalmi vagy állami szervekkel együtt végezné a szétosztást. A készülékeknek kb. a fele készpénzért, a másik fele 6 havi részletre volna vásárolható. (Részletes adatokat lásd V. sz. mellékletben.)

Budapest, 1948. október 18.

5 drb melléklet.

c.

#### 1. sz. melléklet

##### Általános tájékoztató

Az ország elektromos fogyasztóinak száma:

Budapest:	330 000
Vidék:	770 000
Összesen:	1 100 000

Az évi szaporulat száma:

60 00

Rádió előfizetők száma:

450 000

Ezeknek csupán 8%-a paraszti származású és 30%-a munkás származású.

A rádió-készülékek élettartama:

10 év.

Fenti adatokból az alanti következtetéseket vonhatjuk le:

- a) új rádió-előfizetők szerzésére ez idő szerint még igen nagy terület áll rendelkezésre;
- b) számításba vehető évi kb. 50 000 készülék eladása azok számára, akik elavult készüléküket kicserélni kénytelenek;
- c) új előfizetők szerzésére vonatkozó propaganda elsősorban vidékre irányítandó.

Fenti adatokra alapozzuk a 100 000-es néprádió termelésére és értékesítésére vonatkozó terveinket. A részletek kidolgozása érdekében a Közvéleménykutató Intézet útján a közönséget fogjuk megkérdezni, különösen, ami a rádió kapacitására és a fizetési feltételekre vonatkozó igényüket illeti.

d.

#### II. sz. melléklet

##### Műszaki leírás

A néprádió Híradástechnikai Ipari Központ által elkészített tervek szerint Bp. I. és II. hullámhosszra beállított fix hullámkörös 2+1 lámpás hálózati váltóáramú egyenes vevő.

Átkapcsolható 110-120-150, 220-240 V hálózati feszültségre.

Érzékenysége 300 mikro volt alatt van.

Hangteljesítménye 1 W 10% torzításnál.

Hálózati fogyasztása maximálisan 30 W.

Hangminősége: 120-6000 Hz között a maximális eltérés 400 Hz-hez viszonyítva + 5-10 db a végerősítő anód lemezén mérve.

Az átkapcsoló gombon kívül csak hangerő-szabályozás van tervbe véve, mely a hálózati kapcsolóval van egybeépítve.

A készülék Magyarországon van elhelyezve, mely asztalra állítható és falra akasztható.

Felépítése igen masszív. Egyebekben mindenben megfelel a rádiókészülékekre vonatkozó biztonsági előírásoknak.

**MOL M-KS 276. f. 87. cs. 22. ö. e. (Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Gazdasági és Pénzügyi Bizottság) - A dokumentum határozati része (a. pont) előterjesztésként került volna az MDP KV Titkárság 1948. november 4-i ülésére elő, de azzal a döntéssel vették le a napirendről, hogy előbb tárgyalja meg az Agitációs és Propaganda Bizottság, s csak utána „hozzák újra ülés elé”. (L. a következő forrást.) A Titkárság azonban csak 1949. március 30-án tárgyalta a kérdést.**

## Az MDP KV Agitációs és Propagandabizottságának határozata 1948. november 23.

### 5. napirendi pont

#### Néprádió

A Bizottság helyteleníti, hogy a Gazdasági és Pénzügyi Bizottság a kérdés tárgyalásához nem hívta meg a Rádióbizottságot.

A Bizottság egyetért a G. B. álláspontjával, amely szerint Európa-vevő készülékek gyártásának leállítását helyteleníti.

Európa-vevő készülék nem kerülhet szabad forgalomba, hanem egy megfelelő párt-, illetve állami szerv által, politikailag megbízható funkcionáriusaink, ill. közületek részére kell szétosztani.

A Bizottság megállapítja, hogy szükség van néprádióra is, mert a vezetékes rendszer kiépítése sok időbe kerül és addig is törekedni kell az előfizetők számának szaporítására és arra, hogy egyre szélesebb tömegek között tudjunk politikai befolyást gyakorolni.

A Bizottság nem ért egyet a G. B.-nak azzal az álláspontjával, mely szerint néprádió gyártására és forgalomba hozatalára nincs szükség. A Bizottság megbízza a Rádióbizottságot, hogy tárgyalja ki a néprádió költségeinek és eladási árának kérdését, mert a 380 forintot ár lehetetlenné teszi, hogy széles tömegek tudják vásárolni.

Határidő: 2 hét.

A Bizottság megállapítja, hogy miután politikai érdek a rádióhallgatók számának növelése, feltétlenül szükségesnek tartjuk - ezt elősegítendő - a néprádióval rendelkező hallgatók előfizetési díjának a leszállítását.

Erre vonatkozó javaslat kidolgozásával a Bizottság megbízza a Rádióbizottságot.

Határidő: 2 hét.

A Bizottság helyesli a G. B.-nek azt az álláspontját, amely szerint fokozatosan (az 5 éves terv folyamán) irányt kell venni a vezetékes rádió rendszer kiépítésére. A Bizottság egyben megállapítja, hogy a Rádióbizottság által előterjesztett szám adatok - amely szerint a vezetékes rádiórendszer költségesebb, mint a vevőkészüléken alapuló rendszer - nem tekinthető megalapozottnak.

Fenti költségvetést el kell készíteni és a G. B. elé kell benyújtani.

Elfogadás esetén a javaslat a P. B. elé kerül.

Felelős: Vásárhelyi elvtárs. [...]

a.

### **Az Államgazdasági Bizottság 1949. március 29-i ülésének határozata**

#### *1. napirendi pont*

##### **1) A vezetékes rádió és [a] néprádió kérdése**

A Rádióbizottság által felkért műszaki szakértők hosszú ideig vizsgálták a vezetékes rádió kérdését, igyekeztek megismerni a Szovjetunióban, valamint egyes nyugati országokban bevezetett vezetékes rádió-rendszer tapasztalatait, és egyikük kiutazott Lengyelországba és Csehszlovákiába az ottani tapasztalatok tanulmányozására. Megállapításaik a következőkben foglalhatók össze:

A vezetékes rádió döntő előnye, hogy csak azt a műsort lehet hallgatni, amit a vezetékre ráadnak.

Ezzel szemben a következő hátrányai vannak:

a) A vezetékes rendszer technikájától függően egyszerűbb vagy bonyolultabb eszközökkel, de fennáll az ellenséges zavarás lehetősége. Ennek módja lehet az, hogy a körzeti vevőállomás hullámhosszán adják le az ellenséges adást, vagy az, hogy az összekötő vonalakba közvetlenül bekapcsolódnak. Technikai eszközökkel a zavarási veszély nagysága csökkenthető, de lehetősége nem kizárható ki. Viszonylag egyszerű módon valósítható meg a vezetékes rádió rongálása, elvágása is, kivéve, ha földalatti kábelvezeték használnak, amelyek azonban az alább ismertetett beruházási költségek jelentős emelését okozzák.

b) A vezetékes rádiórendszer kiépítése jelentős beruházásokkal jár. Előfizetőnként átlag 300 Ft. beruházási költséggel lehet számolni, ami azt jelenti, hogy az egész ország behálózása évenként 250 000 új rádióelőfizetővel számolva 5 év alatt kb. 375 millió forint szükséges. A beruházások hatalmas és nehezen megoldható importigényt (elsősorban réz, ólomkábel) is magukban foglalnak. A szükséges beruházások elvégzésére 7-8000 emberre van szükség, amely létszámnak kb. 1/3-át a rendszer fenntartására és lassú továbbépítésére kell felhasználni. A karbantartás viszonylag költséges, előfizetőnként havi 3 Ft, a hálózat 70-75%-os telítettség esetén 4 Forint, ami vagy az előfizetési díjak megfelelő emelését tenné szükségessé, vagy az ötödik évben a megadott előfizetői létszámmal számolva 35-40 millió állami többletkiadást jelentene. A ritkán lakott és nem villamosított területeken a beruházási és karbantartási költségek még magasabbak. Jó minőségű vétel megvalósítása az amúgy is jelentős beruházásokat tovább növelné.

c) A fenti beruházási összeg csak arra az esetre vonatkozik, ha kizárólag egy műsor hallgatható. Az előfizetők választása szerint egynél több műsor hallgatása csak jelentős költségtöbblettel valósítható meg.

A drótnélküli rádió hátránya, hogy ellenséges adás hallgatását még fix állomásokra beállított készülék esetén sem lehet teljesen kiküszöbölni, azaz kizárólag a Kossuth és Petőfi adók vételére szerkesztett készülékek bizonyos technikai felkészültséggel átalakíthatók olyanokká, amelyeken külföldi adást is lehet venni.

Az Államgazdasági Bizottság fentiek alapján a következő javaslatot terjeszti a Titkárság elé:

Tekintettel az igen jelentős beruházási összegre, másrészt arra a körülményre, hogy az ellenséges zavarás veszélye a vezetékes rádióval nem lényegesen kisebb, mint a drótnélküli rádióval, olyan rádiókészüléket kell nagy számban gyártani, amely csak a Kossuth és Petőfi adó vételére alkalmas és hangminősége kifogástalan. Az ily módon gyártott néprádió normális minőségű adás mellett kb. 300 km körzetben vevőképessé és itt nagymértékben csökkenthető a nyugati állomások zavarásának, valamint nyugati adók hallgatásának veszélye. Egyidejűleg ugyancsak helyes lenne megindítani a jelenleg leállított 3 csöves Európa-vevő készülékek gyártását. A kétfajta készülék önköltsége között viszonylag kis különbség van, de árat úgy lehetne megállapítani, hogy a kizárólag hazai állomások vételére alkalmas készülék eladási ára 300 Ft alá csökkenjen és az Európa-vevő ára 700 Ft körül legyen. A fenti két típus gyártásához és terjesztéséhez szükséges hiteltervet az Államgazdasági Bizottság külön megvizsgálja. Az Európa-vevő készülék elosztásánál olyan ellenőrzést kell bevezetni, hogy ilyen készülékek csak politikailag megbízható emberek kezébe juthassanak. Ennek módszerét külön ki kell dolgozni.

A vezetékes rádió kérdéséről nem kell véglegesen levennie a napirendről. Az Államgazdasági Bizottság ezért javasolja, hogy az Iparügyi Minisztérium kutatási tervében irányozzon elő megfelelő összeget a vezetékes rádióval kapcsolatos technikai kérdések tanulmányozására, elsősorban azon a vonalon, hogy egyrészt a meglévő telefon- és erőáramú vezetékeket miképp[er] lehet a vezetékes rendszer kiépítésére felhasználni (ami elvileg megoldott, de technikailag igen bonyolult probléma), másrészt hogyan lehet technikai eszközökkel az ellenséges zavarás veszélyét a minimumra csökkenteni.

Folytatni kell ezen kívül azokat a kísérleteket, amelyek néhány budapesti házban a vezetékes rádió bevezetésére és fejlesztésére irányulnak. [...]

*MOL M-KS 276. f. 112. cs. 5. ő. e. (MDP KV Államgazdasági Bizottság) - A határozat előterjesztésként került a Titkárság 1949. március 30-i ülése elé, amely a fenti határozatot előterjesztésként fogadta el, s emelte saját határozatává a következő szöveggel: „A Titkárság a mellékelt javaslatot elfogadja azzal, hogy gondoskodni kell arról, hogy olyan készülékek, amelyeken ellenséges adás hallgatható, megfelelő kezekbe kerüljenek.*

*Meg kell vizsgálni az ellenséges adások zavarásának lehetőségét.” MOL M-KS 276. f. 54. cs. 36. ő. e. (MDP KV Titkárság)*

*A közzétett anyag láthatóan az Államgazdasági Osztály március 28-i javaslata alapján készült, azonban azt csak a Bizottság április 12-i ülése tárgyalta. (L. a következő forrás b. pontját.)*

a.

### **Államgazdasági Bizottság 1949. április 12-i határozata**

#### *8. napirendi pont*

##### **Néprádió gyártási, elosztási és hitelterve**

Az Államgazdasági Bizottság hozzájárul ahhoz, hogy 1949 őszétől kezdve 1 év alatt 80 000 db néprádiót (csak Kossuth és Petőfi adók hallgatására alkalmas készülékek), valamint 20 000 db Európa-vevő típus szupert gyártsanak. A gyártás elosztását az egyes vállalatok között a Tervhivatal vizsgálja ki. Leghelyesebb a gyártás zömét az Ori[on] által elvégeztetni és egy - kapacitásának megfelelő - kisebb részt a Siemensnek átadni. Belföldön kb. 50 000 db néprádió és 10 000 db típus szuper kerülne forgalomba, a többi] exportra menne. A belföldi értékesítést a Villamoscikk és Rádió-Kereskedelmi N[emzeti] V[állalat] végezze, amely saját fiókjain kívül igénybe veszi az Állami Áruházakat, a Szövetkezeti fiókokat, a Népbolt N. V.-t, a Rafilm létesítendő fiókjait és a szükséghez képest a magán kiskereskedőket. A típus szupert csak osztályszempontból megbízható személyeknek lehet kiadni, amit a Szakszervezeti Tanács, illetve a DÉFOSZ bekapcsolása útján kell biztosítani. A néprádiót 12 havi 35 Ft-os részletre összesen 420 Ft-ért, készpénz ellenében 380 Ft-ért árusítsák. A típus szuper 12 havi részlet ára havi 75 Ft, azaz összesen 900 Ft, készpénz ára 800 Ft legyen. Ezeknek az áraknak eléréséhez, a szükséghez képest megfelelő forgalmi adókedvezményt kell biztosítani. A gyártáshoz szükséges kb. mintegy 12 milliós forgótőkét a Villert, illetve az exportáló külkereskedelmi vállalat veszi igénybe. A részlet eladáshoz szükséges hitelt az OKÁ keretében kell biztosítani.

b.

*Államgazdasági Osztály*

*Szigorúan bizalmas!*

*Feljegyzés*

*a vezetékes rádió és a néprádió kérdéséről*

Múlt év októberében a G[azdasági] B[izottság] foglalkozott a néprádió kérdésével. A kérdést azzal vette le napirendről, hogy meg kell vizsgálni a vezetékes rádió bevezetésének lehetőségét az öt éves terv perspektívájában és ennek ismeretében fog dönteni a rádió-ellátás jövőjéről, a vezetékes rádió, illetve a néprádió bevezetéséről.

##### **A) Vezetékes rádió**

A vezetékes rádió kérdését a Rádióbizottság által felkért műszaki szakértők hosszú ideig vizsgálták. Egyikük, Körös elvtárs ki is utazott Lengyelországba és Csehszlovákiába, az ottani tapasztalatok tanulmányozására. Igyekeztek továbbá megismerni a Szovjetunióban, valamint egyes nyugati országokban bevezetett vezetékes rádiórendszer tapasztalatait. Végző soron a következő megállapításokat tették.

A vezetékes rádió döntő előnye, hogy csak azt a műsort lehet hallgatni, amit a vezetékre ráadnak.

Ezzel szemben a következő hátrányai vannak:

•a) A vezetékes rendszer technikájától függően egyszerűbb vagy bonyolultabb technikai eszközökkel a vezetékre politikailag ellenséges adást is rá lehet vinni.

•b) Az előfizetők választása szerint egynél több műsor hallgatása csak jelentős költségtöbblettel valósítható meg.

•c) Létesítése jelentős beruházásokkal jár és karbantartása költséges, különösen ritkán lakott és nem villamosított területen. Jó minőségű vétel megvalósítása az amúgy is jelentős beruházásokat tovább növeli.

A drótnélküli rádió előnye, hogy ritkán lakott helyeken is könnyen bekapcsolható és aránylag olcsó eszközökkel minőségi vételt tesz lehetővé. Hátránya, hogy politikailag ellenséges adás hallgatását, még fix állomásokra beállított készülék esetén sem lehet teljesen kiküszöbölni, azaz a kizárólag Budapest I. és Budapest II. vételére szerkesztett készülékek aránylag egyszerű technikai eszközökkel átalakíthatók olyanokká, amelyekkel külföldi adást is lehet venni.

A vezeték nélküli rádiórendszer, kezdetben, a Szovjetunióban és Lengyelországban is olyan megoldással épült ki, hogy egy-egy drótnélküli rádióval felvett műsort nagyteljesítményű erősítőkkel vezetékeken keresztül, a Szovjetunióban általában 20-25 km-es, Lengyelországban 10-14 km-es sugarú körzetben közvetítették. Kolhozokban ugyanezt a módszert, kisebb körzetben kisebb erősítéssel alkalmazták. Ennek a módszernek fő hátránya, hogy miután rádióval veszik fel a hangot és nagy energiával, viszonylag hosszú vezetékkel dolgoznak, a vétel minősége sokszor komolyan kifogásolható. A Szovjetunióban, de egyes nyugati országokban is idővel kezdtek rátérni, és Lengyelországban most akarnak rátérni egy olyan rendszerre, ahol nem drótnélküli rádióval veszik a műsort, hanem azt közvetlen dróton adják az adóállomástól. Felhasználják a telefonhálózatot. A carrier-rendszer fejleszített, formáját és így sikerül elérni azt, hogy kisebb teljesítményű erősítőket használhatunk, amelyek lényegesen kisebb sugarú körben látják el az előfizetőket, mint az az előző rendszerben történik. Ennek a módszernek előnye az, hogy a készülékek kiszolgálása kevesebb embert kíván, a politikai ellenőrzés bizonyos szempontból egyszerűbb, mert helyi műsor nem adható (ez ugyanakkor hátrány is, mert az előzőekben ismertetett rendszer alkalmas pl. helyi hírek adására), a vétel minősége pedig lényegesen jobb. Ennél a rendszernél a meglévő telefon és erősáramú vezeték felhasználható.

Ellenséges zavarás lehetősége mindkét fajta vezeték nélküli rádiórendszerrel bizonyos mértékig fennáll. A kezdetlegesebb megoldásnál a zavarások két módon történhetnek: vagy úgy, hogy a körzeti vevőállomás hullámhosszán adják le az ellenséges adást, vagy úgy, hogy a vonalra közvetlenül bekapcsolódnak. A zavarás itt technikailag egyszerűbben oldható meg, mint a második módszerrel, de kisebb körzetben érvényesül. A fejlettebb módszerrel a zavarás lehetősége elsősorban olyan módon áll fenn, hogy az ellenséges adás az összekötő vezérlő vonalakra kapcsolódik be, adásszünetben műsort ad, vagy esetleg a saját adást élvezhetetlenné teszi. Az ilyen zavarás azonban igen jó technikai felkészültséget és igen jó tájékozottságot feltételez. Ugyancsak fennáll zavarási lehetőség a nyugati és délnyugati területeken egy igen nagy energiájú 2-300 kw [teljesítményű] külföldi adóállomás részéről. Ennek veszélyét azonban már a konstrukciónál lehet és kell igen nagymértékben csökkenteni. Mindegyik zavarási veszély nagysága technikai eszközökkel csökkenthető, de lehetősége nem kiszűrhető ki.

A kérdés gazdasági szempontból való elbírálásához fel kell becsülni a vezeték nélküli rádió várható előfizetési létszámát az ötéves terv távlatában. Jelenleg kb. 500 000 rádió előfizető van. Ha feltételezzük, hogy az ötéves terv során éventeként átlag 250 000 vezeték nélküli rádió előfizető fog belépni, tehát az ötéves terv végén a vezeték nélküli előfizetők száma összesen 1 250 000 lesz, akkor a következő becslést lehet végezni:

**a) Beruházás.** Hozzávetőleges számítás alapján az előfizetőnként számított beruházási összeg, a hallgatók sűrűségétől függően 200-400 Ft között változhat. Ha átlagosan előfizetőnként 300 Ft beruházási költséggel számolunk, az ötéves terv során összesen 375 millióra lenne szükség. (Ez az összeg a folyó átlagos árakon értendő.) A beruházási költség tehát évi átlagban 75 millió Ft-ot képviselne. Ez az összeg a hálózatok, a központi erősítők és a hangszórók költségét is magában foglalja. Az előfizetőnkénti beruházási összeg az előfizetők számán kívül függ a helyi távolsági viszonyoktól, a villamosítás mértékétől és attól is, hogy a meglévő hálózatok milyen mértékben használhatók fel. Ezeket a tényezőket csak részletes konkrét terv kidolgozása esetén, komoly feltáró és kutatómunka után lehet pontosan számításba venni.

**b) Karbantartás.** A hálózat 100%-os telítettségénél előfizetőnként havi átlagban 3 Ft karbantartási költséget lehet számolni. Ez azt jelenti, hogy az 5. év végére a karbantartási költségek mintegy 35-40 000 000 Ft-ot érnek el. A hálózat 70-75%-os telítettsége esetén az előfizetőnkénti karbantartási költség kb. 20-25%-[k]al emelkedik. (Kb. 4 Ft-ra)

Mind a beruházásokra, mind a karbantartásra fordított összegek egy része megtéríthető az előfizetők által. A beruházási költségekből az előfizetőkre hárítható elvben a hangszóró és a lakáson belüli vezeték költsége, ami az összköltségnek kb. 1/3-át képviseli. A karbantartás egy része az előfizetői díjakból téríthető meg.

A fenti számokon kívül rá kell mutatni néhány olyan körülményre, amely a számokból nem tűnik ki, de megoldandó kérdésként jelentkezik:

**a)** A szükséges vezeték nélküli hálózat kiépítéséhez, ha a meglévő hálózat túlnyomó részben nem használható fel, előfizetőnként kb. 100 Ft értékben olyan importanyagokra van szükség (elsősorban fa, réz, ólom), amelyek beszerzésében jelenleg is zökkenők vannak. Végeredményben az importálandó nyersanyag értéke évi átlagban 20-25 millió forintba becsülhető.

**b)** Ha a meglévő hálózat nem használható fel legalább az összekötő, vezérlő vonalak létesítésénél és így túlnyomórészt új hálózatot kell kiépíteni, éventeként közel 15 000 km kábel beépítésére van szükség. Ennek magyarországi előállítására az ötéves terv folyamán valószínűleg nem oldható meg és az import is igen nagy nehézségekkel jár. Valószínűleg azonban, hogy megfelelő kutatómunkával a kérdés megoldható a meglévő hálózat egy részének felhasználása útján.

**c)** Hozzávetőleges számítások szerint a szükséges beruházások elvégzésére kb. 7-8000 főnyi emberre van szükség. Ez mindenképp[er] annyit jelent, hogy a vezeték nélküli rádióval külön szervezetnek kell foglalkoznia, akár a Postán, akár a Rádióval, akár külön nemzeti vállalat formájában. A szükséges munkaerő 80%-a legalább is betanított munkás kell, hogy legyen. A munkaerő szükséglet, ha nem is minden nehézség nélkül, de megoldható kb. 1/2 éves tanfolyamokon való betanítás útján. A vezeték nélküli rádiórendszer fenntartására és lassú továbbépítésére a fenti létszámnak kb. 1/3 része szükséges.

#### B) Közérdekű hírszolgálat

A lakosság rádióellátásával nem azonos, de bizonyos mértékig rokon kérdés a Belügyminisztérium Közérdekű hírszolgálatának kiépítése. A Belügyminisztérium terve, hogy minden községet az illető község költségére ellát olyan készülékekkel, amelyek alkalmasak arra, hogy egyrészt a rádióműsort, másrészt helyi hivatalos és propaganda műsort, esetleg hivatalos központi adásokat, valamint hírdetéseket szabad téren elhelyezett megafonokon keresztül közvetítsenek. Ez a berendezés lényegében hasonló a vezeték nélküli rádió kezdetlegesebb típusához, csak nem lakáson elhelyezett hangszórókon, hanem szabadtéri hangszórókon keresztül hallgatható. Ilyen berendezés létesítési költsége kb. 5000 lakosú község esetében 10 és 20 000 Ft között van. Felmerülhet annak a gondolata, hogy ez a berendezés, amely adott esetben közvetlenül honvédelmi célokat is szolgálhat, nem pótolhatja-e a huzalos rádiót.

#### C) Drótnélküli rádió

Tömegfelhasználásra elvileg két rádiókészülék jöhet figyelembe:

- 1) 2 elektroncsöves szuper rendszerű készülék, amely hangminőség szempontjából a normális szuper készülék nivóját eléri. Különlegessége, hogy csak a Kossuth és Petőfi-adók, esetleg még egy hazai közvetítőállomás vételére alkalmas. Gyártási önköltsége jelenleg kb. 350 Ft.
- 2) Típus szuper, közép-rövid hullámhosszra, 3 csöves Európa-vevő szuper rendszerű készülék, komoly minőségi hangvisszaadással. Üzemi önköltsége a jelenlegi technológia mellett kb. 530 Ft.

Mindkét típus kalkulációja 50 000 db-os szériára készült. Nagyobb széria, illetve javított gyártástechnika esetén megfelelő árcsökkenés remélhető. Tekintettel arra, hogy a kétfajta készülék ára meglehetősen közel van egymáshoz, az 1) típusú néprádió elterjesztése érdekében meg lehetne valósítani a külföld-vevő készülékeknek viszonylag magasabb, kb. 700 Ft-os áron való értékesítését, ami a néprádió árnak komoly csökkentésére ad lehetőséget.

A hazai rádiógyártás kapacitása minden beruházás nélkül, elegendő kb. évi 100 000 db rádiókészülék előállítására.

Az importálandó nyersanyagok értéke a készülékek árának 10-15%-a, az azonban megfelelő fogyasztás esetén, hazai gyártással részben pótolható.

A kialakítandó jó minőségű és olcsó készülék típusnak a szomszédos tervállomásokban exportpiaca volna. Lengyelország pl. komoly konkrét érdeklődést mutatott.

#### D) Következtetések

A fent elmondottakból, alapos mérlegelés után az alábbi következtetéseket lehet levonni:

Vezetékes rádió és csak magyar állomások hallgatására alkalmas néprádió egy területen való terjesztése nem lehetséges. A vezeték nélküli rádió és a külföld-vevő készülék egymás melletti létjogosultsága természetesen nem kétséges.

A vezeték nélküli rádió előnyeit és hátrányait a drótnélküli rádióval szemben mérlegelve a G. B. feladata annak eldöntése, hogy a vezeték nélküli, illetve a néprádió kerüljön-e széleskörű bevezetésre.

Amennyiben a G. B. politikai okokból a vezeték nélküli rádiórendszer kiépítése mellett foglalna állást, azt a javaslatot kell tenni, hogy a vezeték nélküli rádiórendszer elsősorban a meglévő és kiépítendő relé-állomások még meghatározandó nagyságú körzetében épüljön ki. A ritkán lakott területeket, ahol a vezeték nélküli rádió bevezetése különlegesen nagy költségekkel járna, néprádióval lehetne ellátni. A vezeték nélküli rádió bevezetésére, illetve fenntartására nemzeti vállalat formájában külön vállalatot kellene létesíteni, amely egyrészt a Postával, másrészt a Rádióval szorosan együttműködne. A szervezet minél előbb kijelölendő vezetője szűk műszaki együttes szervezzen a szükséges kísérleti és szervező munkák ellátására, és azokat úgy bonyolítsa le, hogy a vezeték nélküli országos hálózatának kifejlesztése 1950. január 1-vel megkezdődjék.

A külföld-vevő készülék gyártását legalább 50 000-es szériában kellene megindítani, és az elosztásra vonatkozólag olyan konkrét tervet kidolgozni, amely lehetővé teszi, hogy ilyen készüléket csak politikailag megbízható emberek vásárolhassanak.

Budapest, 1949. március 28.

**MOL M-KS 276. f. 112. cs. 7. ö. e. (MDP KV Államgazdasági Bizottság) - Az ülés elé mellékletként a termelési, értékesítési költségekkel kapcsolatos számításokat is beterveztették.**

a.

## 7. napirendi pont

### A jövő évi rádió gyártási terv és az elosztás szabályozása

Az Államgazdasági Bizottság a korábban elhatározott jövő évi 100 000 darabos gyártási keretnek 26 000 darabbal való felemelését elfogadja és jóváhagyja, hogy ebből belföldi eladásra mintegy 100 000 db (ebből 75 000 db csak Kossuth és Petőfi rádiók hallgatására alkalmas néprádió) és külföldi eladásra mintegy 25 000 db készülék kerüljön.

A Titkárság korábbi határozata alapján a rádió elosztás olyan rendszerét kell bevezetni, amely biztosítja, hogy külföldvevő készülékek csak politikailag megbízható személyek kezébe jussanak.

Az Államgazdasági Bizottság ennek alapján megvizsgálta az elosztás korlátozásának kérdését, és megállapította, hogy a vásárlók eredményes ellenőrzése nagyon nehezen valósítható meg, s egyben azt jelenti, hogy a termelt rádiók túlnyomó részét nem tudnók eladni. Tekintettel arra, hogy jelenleg mintegy 525 000 rádiókészülék - amelynek jelentős része külföldvevő készülék - van működésben, az újonnan gyártott rádiókészülékek vásárlásának korlátozásával sem lehet gyakorlatilag megakadályozni azt, hogy valaki külföldi rádiót hallgathasson, ha akar.

A fentiek alapján az Államgazdasági Bizottság javasolja az újonnan gyártott külföldvevőknek továbbra is szabad forgalomban való eladását.

Budapest, 1949. december 16.

b.

Államgazdasági osztály

Szigorúan bizalmas!  
Készült: 20 példányban (BM)

Feljegyzés  
az Államgazdasági Bizottság részére

Az Államgazdasági Bizottság 1949. április 12-i ülésén határozatot hozott 100 000 db néprádióknak 1949 őszétől 1 év alatt történő legyártására. E határozat előírta, hogy a gyártandó néprádióból 80 000 db olyan 2 ½ + 1 csöves „típus” készülék legyen, amely egyszerű átkapcsolással csak a Kossuth és Petőfi adók adásának vételére alkalmas; 20 000 db pedig 3 + 1 csöves közép és rövid hullámú Európa-vevő „típus szuper” készülék legyen. A fenti mennyiségű „típus” és „típus szuper” gyártási ára kb. 38 millió forint.

Az Államgazdasági Bizottság határozatának helytelen értelmezése folytán a rádiógyárak 1950. évi tervük elkészítésekor a 80 000 „típus” és 20 000 „típus szuper” készüléken kívül további 60 000 db Európa-vevő luxus készülék gyártását irányozták elő és az 1950. évi gyártási keret 98 millió forintban való megállapítását kérték.

A termelés ilyen irányú emelése nem indokolt. De vannak tényezők, melyek az Államgazdasági Bizottság által megállapított keret bizonyos emelését indokolják. Egy a gyártási kapacitás kihasználása, mely 100 000 db néprádió gyártásával nincs biztosítva. Az Orion kapacitásának kihasználása a múlt évi termelés 10-20%-os emelésével biztosítható. A külföldi kereslet, mely főként az eddig gyártott nagy luxus készülékek iránt nyilvánul meg. (Az alábbi részletezésben külföldi eladásra beállított tételeknek több mint fele már le van kötve, kizárólag luxus készülékben.) A keret bővítését indokolja továbbá a néprádió iránt előreláthatóan megmutatkozó nagy érdeklődés és végül a Philips gyárral kötött megállapodás. (Ebben a megállapodásban kötelezettséget vállaltunk 20,7 millió forintos évi termelés lehetőség szerint való biztosítására, ami a gyár múlt évi rádió termelésének mintegy 20%-os növelését jelenti. Ha ezt a megállapodást betartjuk, indokoltnak látszik a Siemens termelésének hasonló emelése.)

Az Államgazdasági osztály, a Tervhivatal, a Nehézipari-, a Kül- és Belkereskedelmi Minisztérium megbízottai a kérdést megvizsgálták és az 1950. évi gyártásra vonatkozólag a következőket javasolják:

#### 1.) 1950 évi gyártási keretek

##### a) Belföldi eladásra

2 ½+1 csöves típus rádió	75 000 db	kb. 23 000 000 [Ft] gyári ár
3+1 csöves típus szuper	20 000	14 000 000 [Ft] gyári ár
Európa-vevő luxus készülék	5000	5 000 000 [Ft] gyári ár
Összesen	100 000 db	kb. 42 000 000 [Ft] gyári ár.

A fenti tételekből a típus szuper és a luxus készülékek egy része előreláthatólag külföldi eladásra lesz átvihető.

##### b) Külföldi eladásra

Európa-vevő luxus készülék	11 000 db	kb. 11 000 000 [Ft]gyári ár
Telepes készülék	10 000	7 000 000 [Ft] gyári ár
Alkatrész garnitúra	5000	4 500 000 [Ft] gyári ár
Összesen	26 000 db	kb. 22 500 000 [Ft] gyári ár
1949. évi termelés	85 000 db	58,7 m[illió] Ft gyártási ár
1950. évi előirányzat	126 000	64,5 m[illió] Ft gyártási ár

#### 2.) Európa-vevő készülék forgalomba hozatala

Az Államgazdasági Bizottság április 12-i határozata értelmében az Európa-vevő típus szuper készülékek csak osztályszempontból megbízható személyeknek adhatók el. Ezt az elosztási elvet kell minden Európa-vevő készülékre alkalmaznunk. Jelenleg a kereskedelemben külföldvevő készülékek minden korlátozás nélkül kaphatók. Az Európa-vevő, illetve általában külföldvevő készülékek forgalomba hozatalával kapcsolatban az alábbiakat javasoljuk:

a) Általános vélemény, hogy a budapesti adásokat vevő „típus” és az Európa-vevő „típus szuper” készülékek tervezett árai között nem elég nagy a különbség. A típus rádió tervezett készpénz vásárlási ára 380 forint, a típus szuperé pedig 800 forint. Javasoljuk a típus rádió árának 300-350 forintra való csökkentését, a típus szuper árának 900 forintra való emelését és a luxus készülékek legalacsonyabb árának 1200 forintban való meghatározását. (A luxus készülékek jelenlegi ára 900-3000 forint.)

b) Javasoljuk, hogy az Európa-vevő készülékeknek (típus szuper és luxus készülékek) a fenti árakon való vásárlását XII. 15-től a szakszervezetek, ill. a DÉFOSZ szervezetek javaslatához kössük. Ipari és kereskedelmi vállalatoknál az üzemi bizottság elnöke, állami hivataloknál a szakszervezeti bizottság titkára, falvakban a DÉFOSZ elnöke személyi felelősség mellett adja ki a javaslatokat. A Szakszervezeti tanács és a DÉFOSZ főtítkársága adjanak ki bizalmas utasítást arra vonatkozólag, hogy funkcionáriusaik a helyi pártszervezet titkárának beleegyezése nélkül nem adhatnak ki rádió vásárlására vonatkozó igazolványokat. A Párt és a tömegszervezetek központjaiban dolgozók részére a Szakszervezeti Tanács Kultúrosztálya adja ki a szükséges igazolásokat. A dolgozók részére kedvezményes áron kiadott rádiók elosztását a Villrad-nál kell központosítani, és megfelelő rendszert kell kidolgozni arra, hogy az utalványok kiadásánál és beváltásánál visszaélések ne fordulhassanak elő. Meggondolandó, hogy esetleg a megfelelő szakszervezeti és DÉFOSZ ajánlással nem rendelkezőket se zárjuk ki kategorikusan az Európa-vevő készülékek vásárlói közül, hanem tegyük lehetővé, hogy a kiskereskedelmi hálózatokon keresztül magas, kb. 4-7000 forintos rádiót bárki vásárolhasson. Ilyen árak mellett csekély számú vásárlóra lehet számítani. Az olcsóbb rádió árat ez esetben, mint a kormány által a legjobb dolgozóknak nyújtott jelentős kedvezményt lehet meghirdetni.

c) Javasoljuk, hogy politikai előkészítéskép[pen] a sajtóban jelenjen meg néhány cikk a néprádió közeli forgalomba hozataláról.

d) Jelenleg mintegy 2500 Európa-vevő luxus készülék van a magán kiskereskedők raktáraiban. Ezeknek a készülékeknek politikailag megbízható személyekhez való eljuttatása csak akkor biztosítható, ha ezeket az állami szektor felvásárolja. Egyébként ezekre ugyanazt a fent javasolt kettős árrendszert kellene bevezetni. Abban az esetben, ha a készüléket a kiskereskedők a felemelt 4-7000 forintos árakon hozzák forgalomba, a megengedett hasznon felüli bevételüket le kell főlőzni.

MOL M-KS 276. f. 112. cs. 38. §. e. (MDP KV Államgazdasági Bizottság) - A bizottság határozata a második szakasztól előterjesztésként került a Titkárság másnap, azaz december 7-i ülése elé, amely elfogadta a javaslatot. Együttal megbízta a Nehézipari Minisztériumot és az Árhivaltat, „nézze meg az új rádiók gyártási költségének kérdését”. (MOL M-KS 276. f. 54. cs. 76. §. e. MDP KV Titkárság)

a.

**Az Államgazdasági Bizottság határozata a vezetékes rádióhálózat kiépítéséről  
1950. november 21.**

*11. napirendi pont*

*Vezetékes rádiórendszer kiépítése*

Az Államgazdasági Bizottság javasolja, hogy építsünk ki vezetékes rádiórendszert 1950-1953-ig a következő ütemben:

Év	1950	1951	1952	1953
Évi előfizető szaporulat	8000	52 000	200 000	240 000
Év végi előfizetői létszám	8000	60 000	260 000	500 000

A beruházási keretre vonatkozóan pontos számítások még nem állnak rendelkezésre. A Posta szakembereinek becslése szerint a szükséges beruházás 1953 év végéig:

Év	1950	1951	1952	1953	Összesen
Összeg:	3 000 000	20 000 000	75 000 000	90 000 000	188 mill.

(Ezekben nincsen figyelembe véve a később beállítandó vivő frekvenciás berendezés, mely az adásokat javítaná és a zavarási lehetőséget kiküszöbölné.)

A vezetékes rádió kiépítésére a Posta ütemterve a következő:

- a) 1950-ben: Néhány budapesti lakótelep, Ságod, Tatabánya, Tokod, Győr, Ózd, Új-Diósgyőr, Dunapentele, Budaörs.
- b) 1951-ben: Az összes megyeszékhely, a járási székhelyek egy része, valamint az összes ipari centrum.
- c) 1952-1953-ban a hiányzó járási székhelyek, a jelentősebb falvak, tanyaközpontok.

Az Államgazdasági Bizottság javasolja az ütemterv olyan átdolgozását, hogy a vezetékes rádió a sűrűbben lakott területeken is 1952-1953 előtt bevezethető legyen.

Egy előfizetőre eső beruházási költség 375 Ft.

Huzalszükséglet a Posta számításai szerint összesen mintegy 1800 tonna. A Nehézipari Minisztérium vizsgálja meg, hogy lehet-e az egész huzalszükségletet alumíniumhuzalban kielégíteni.

A vezetékes rádióknak jelenleg cca. 2000 előfizetője van Budapesten. A havi üzemben tartási költség - amortizációt nem számítva - folyó évben 12 Ft előfizetőnként. 1953-ban a Posta számításai szerint 8.70 Ft lesz előfizetőnként az üzemben tartási költség.

Jelenleg a rádióelőfizetők hangszóróért és a rádió beszereléséért semmit sem fizetnek. Az előfizetési díj havi 4 Ft.

Az Államgazdasági Bizottság javasolja az előfizetési díjnak 6 Ft-ra való felemelését és a hangszórónak egyelőre továbbra is ingyen az előfizetők rendelkezésére bocsátását. A hangszórók árát le kell szállítani, el kell engedni a cca. 20 Ft-os forgalmi adót. Az előfizetési díjból a rádióknak nem kell a műsorért fizetni.

A vezetékes rádió felszerelésére és üzemben tartására a Posta kebelében vezetékes rádió üzemi vállalatot kell létesíteni.

**b.**

*Előterjesztés a Gazdasági Bizottsághoz*

A szocialista társadalmi rend építésében Pártunk vezetésével döntő sikereket értünk el. A 3 éves terv sikeres befejezése és 5 éves tervünk eddigi eredményei gyors ütemben viszik előre hazánkban a szocializmus felépítését.

Megállapítható az, hogy Magyarországon a rádióelőfizetők számának emelkedése nem tartott lépést eddigi eredményeinkkel. A jelenlegi 590 000-es rádióelőfizető szám nem kielégítő. Éppen ezért a Szovjetunió tapasztalatait felhasználva hazánk területén ki akarjuk fejleszteni a vezetékes rádiózást is. Ilyen módon olyan hallgatók is bekapcsolódhatnak a rádiózásba, akinek ma még nincs módjukban rádióvevő készüléket vásárolni és üzemben tartani. Nagy jelentőségű előnye a vezetékes rádióknak, hogy megakadályozza az ellenséges propaganda adások hallgatását, szemben a rádióvevő készülék tulajdonosokkal, akik rádiójukkal szabadon vehetnek minden tetszés szerinti állomást. A vezetékes rádió ezen kívül tömegmozgósítás céljára is felhasználható anélkül, hogy a rajta leadott műsoranyagot az értebe is kellene sugározni. Megemlíthetjük, hogy a posta egyes szakemberei részéről merült fel olyan, nyilván politikai háttérű aggály, hogy a rádiózásnak ez a formája nem felel meg a műszaki fejlődésnek, a vezetékes rádió azonban amellet, hogy a kívánt politikai célt eléri, jó hangminőséggel biztosítja a műsorok hallgatását is.

A Lengyel és a Román Népköztársaság is már messze előttünk jár a szovjet tapasztalatok alapján a vezetékes rádiózás kiterjesztésében. A nálunk járt szovjet postai delegáció közlései, valamint a lengyelországi tapasztalatok alapján a következő javaslatot tesszük: Magyarországon a vezetékes rádió országos kiépítését az 5 éves terv során akarjuk megvalósítani. Tervünk szerint 1953. végére 500 000 vezetékes rádióelőfizető lesz bekapcsolva.

Év	1950	1951	1952	1953
Évi előfizető szaporulat	8000	52 000	200 000	240 000
Év végi előfizetői létszám	8000	60 000	260 000	500 000

A kiépülő vezetékes hálózat kapacitása kerekén 700 000 előfizető lesz, de ez a kapacitás, becslésünk szerint csak 70%-ig lesz az 1953. év végére benépesítve.

A beruházási költség az 5 éves terv során a következő két változat egyike szerint alakul:

*I. Változat. (A hangszórók a posta tulajdonában vannak.)*

Év	1950	1951	1952	1953
	3 000 000	20 000 000	75 000 000	90 000 000

*II. Változat. (A hangszórót az előfizetők veszik meg.)*

Év	1950	1951	1952	1953
	2 300 000	15 000 000	57 700 000	70 000 000

Az 5 éves terv során tehát a vezetékes rádió kiépítéséhez abban az esetben, ha a hangszórók a Posta tulajdonában maradnak, 188 000 000 Ft, ha pedig a hangszórókat az előfizetők veszik meg, 145 000 000 Ft postai beruházási költségre van szükség.

Az egy előfizetőre eső beruházási költség az I. sz. változat szerint 375 Ft, a II. sz. változat szerint pedig 289 Ft.

A vezetékes rádióknak 1953 végére való felfejlesztése jelentős nyersanyag, ill. berendezés és munkaerő szükségletet jelent, melynek felsorolása az I. sz. mellékletben található.

A vezetékes rádió kiépítésénél az úgynevezett decentralizált rendszert fogjuk megvalósítani. Eszerint általában 500 előfizetőnként külön erősítő központok vannak. Az erősítő központokban 100 W-os erősítőkből annyit helyezünk üzembe, amennyit a központok területén lévő előfizetők száma megkíván. Az erősítő góccokba Budapestről a műsor végig vezetékén jut el. A műsortovábbító vezeték a vezetékes rádió országos központjából fognak kiindulni, mely a József távbeszélő központ épületében nyer elhelyezést. A budapesti központból így jut a műsor vezetékén a megyeszékhelyekre, onnan az erősítő góccokba, majd megfelelően felerősítve az előfizetők hangszórójába. A budapesti vezetékes rádióközpontban és a 19 megyeszékhelyen lévő rádióközpontokba] kis felolvasó stúdiók is lesznek. Ezekből a stúdiókból szükség esetén a Kossuth és Petőfi műsorától eltérő felolvasásokat, híreket lehet közvetíteni.

Tervbe vettük, hogy Budapesten az erősítő góccokig, vidéken pedig a megyeszékhelyektől a járási székhelyekig, illetve falusi erősítő góccokig a kölcsönös, vagy rosszindulatú zavarás elkerülése céljából később szükség szerint vivőfrekvenciás műsorszétesztásra rendezkedünk be.

Fokozatosan meg kívánjuk valósítani az erősítő góccokban lévő erősítő berendezések távvezérlését, hogy minél kevesebb kezelőszemélyzetre legyen szükség és így a lehető legalacsonyabb fenntartási költséget érhessek el. A távvezérlés megvalósításáig az erősítő góccokban átlag két olyan megbízható kezelőt alkalmazunk, akik ezt a munkájukat mellékfoglalkozásként látják el. (Postás, vasutas, tűzoltó.) (I. sz. melléklet.)

A távvezérlés tervei még nem készültek el és azokat üzemszerűen még nem próbáltuk ki. A megadott költségek így távvezérlés nélküli üzemre vonatkoznak. Az üzemköltség megállapításánál azonban már figyelembe vettük, hogy a fenntartó személyzet egy része munkáját mellékfoglalkozásként látja el.

A megyei vezetékes rádióközpontokban és ott, ahol a vezetékes rádió részére szükséges műsorközlő vezeték még nem készült el, vagy a meglévő vezeték hibás, vevőkészüléket helyezünk üzembe, hogy a magyar adók műsorát rádióin lehessen fogni és így lehessen a vezetékes rádió hálózatba beadni. Rá kell mutatnunk arra, hogy mivel a Budapestre kifelé vezető műsorközlő áramkör nem zenei, hanem távbeszélő áramkör, ez a jó zenei átvitelt nem mindenütt teszi lehetővé.

1950-ben a vezetékes rádiót 11 budapesti és 7 vidéki helyen építjük meg. 1951-ben megépítjük az összes megyei központokat és a központok területén bekapcsoljuk az előfizetőket. Ugyancsak 1951-ben megkezdjük a járási székhelyeknek és a fontos ipari centrumoknak a vezetékes rádióba való bekapcsolását. 1952-ben bekapcsoljuk az összes járási székhelyeket és megkezdjük a járási székhelyekről a falura való rendszeres kiépítést, amelyet 1953-ban fejezünk be.

A vezetékes rádió leírt módszer szerint való megépítésével, nem számítva felújítási költségeket (amortizáció), a havi üzemben-tartási költség előfizetőnként folyó évben 12 Ft, 1953-ban előzetes számítás alapján 8.70 Ft-ot tesz ki. Meg kell itt jegyezni azt, hogy a vezetékes rádióknak ez a fenntartási költsége csak látszólag drága. A rádióvevő készülékeket üzemben tartó rádióelőfizető ugyanis a 10 Ft-os rádióelőzetési díj lefizetésével a műsoron kívül semmit sem kap, sőt a rádióvevő készülék üzemben tartása (javítás, csőpótlás, áramfogyasztás) havonta még kb. további 13 Ft kiadást jelent. A vezetékes rádióknál ezeket a karbantartási költségeket a közület viseli. Utalunk itt a Szovjetunióban érvényes előfizetői díjakra, ahol az egyéni előfizetők havonta 3 rubelt, a vezetékes rádióelőfizetők pedig 8 rubelt fizetnek.

Az elmondottak alapján ezért azt javasoljuk, hogy a jelenlegi havi 4 forintos előfizetési díjjal szemben havi 6 forintos előfizetési díjat szedjünk, s a hangszórók továbbra is a Posta tulajdonát képezzék. Mint látható, a rentabilitás még így sincs meg, de közelebb járunk a valódi költségekhez. Egyébként a vezetékes rádió üzemfenntartásával felmerülő ráfizetésekre a II. sz. melléklet tartalmaz pontos adatokat.

A 6 forintos előfizetési díj mellett tehát a hangszórók a Posta tulajdonában lennének.

*Előnyei ennek a megoldásnak:*

- a.) A hálózatépítési munkát végző műszerész a hangszórót is azonnal bekapcsolhatja és üzembe átdadhatja. Ha viszont az előfizetőnek kellene a hangszórót megvásárolnia, de szerzi be, akkor minden vezetékes rádió tudatosítási és meggyőzési propaganda ellenére nem érték el a kitűzött célt.
- b.) A karbantartás postai cserehangszórókkal egyöntetűvé és egyszerűvé válna.
- c.) Vidéki helyeken előfordulhat, hogy az előfizető magánhangszóróját szakértő hiányában nem tudja megjavíttatni.
- d.) A hangszórók részlet eladása hatalmas adminisztrációt jelent, amely feleslegesen terheli a népgazdaságot.
- e.) A hosszú, 24 hónapos részlet miatt, elköltözés esetén bonyodalmak várhatók, különösen, ha olyan helyre költözik az előfizető, ahol nincs vezetékes rádió.
- f.) A jelenlegi előfizetők a hangszórót már ingyen kapták.

*A megoldás hátrányai:*

- a) A hangszórót a postának kell megvásárolnia.
- b) A hangszórók karbantartása a postát terheli, bár a nagyobb javításokat esetleg számlázni lehetne. (Ez az összeg, az eddig szerzett tapasztalatok szerint, előfizetőnként és havonta 30 fillér kiadást jelent. Ezt figyelembe véve az ideai havi előfizetői költség 12 Ft helyett 12.30 Ft, 1953-ban pedig 8.70 Ft helyett 9 Ft lesz.

Amennyiben javaslatunk ellenére mégis az előfizető vásárolná meg, a vezetékes rádió elterjedésének megkönnyítésére kívánatos lenne 65 Ft-os hangszóró árat biztosítani. Jelen beruházási előirányzatunk a hangszórókat 86 Ft-os közepes árral veszi számításba, mert ez volt a Nehézipari Minisztérium közlése a hangszórók várható áralakulásáról. A gyár árajánlata alapján az ideai vásárlásnál azonban a Nehézipari Minisztérium 121 Ft-os hangszóró árat állapított meg.

A hangszóró oldaláról történő, mesterséges vagy rosszindulatú zavarás ellen az előfizetői csoportos kioldó biztosíték alkalmazásával védekezünk. Minden 3-8 előfizetőnek közös kioldó biztosítéka lesz, ami megakadályozza a lakásokból 0.2 W-nál nagyobb energiájú műsornak a hálózatra való adását.

A műsornak a vezetékéről történő zavarása megakadályozására a vivőhullámú műsorközlőváltást vettük tervbe. Az első ilyen berendezést előreláthatólag a jövő évben üzembe helyezzük. Meg kell említenünk, hogy a vivőfrekvenciás műsorközlőváltás drága és szakképzetesebb személyzetre igényel. A berendezés iparilag még nincs kidolgozva, s csak a jövő évi kísérletek és üzemi próbák alapján lehet majd dönteni.

Fentiek alapján a következő javaslatunk elfogadását kérjük:

#### Határozati javaslat

- 1.) A vezetékes rádió az 1953. év végéig 500 000 előfizető bekapcsolásával a következő lépésben épüljön ki:

Év	1950	1951	1952	1953
Évi előfizetői szaporulat	8000	52 000	200 000	240 000

- 2.) A vezetékes rádió megvalósítására 1953. év végéig a következő beruházási összeg szükséges:

Év	1950	1951	1952	1953

Összeg:	3 000 000	20 000 000	75 000 000	90 000 000
---------	-----------	------------	------------	------------

Az 1950-1953 években tehát a postai beruházási költség összesen 188 000 000 Ft.

•3.) A vezetékes rádió havi előfizetési díja 6 Ft, amelyben a hangszóró-használat és karbantartás bent foglaltatik. A hangszóró a Posta tulajdonát képezi. •4.) A vezetékes rádió hálózatának kiépítését (a megadott hitelkereten belül) a Posta végzi.

•5.) A vezetékes rádió felszerelésére és üzemben tartására a Posta kebelében Vezetékes Rádió Üzemi Vállalat létesül.

•6.) Tekintettel arra, hogy a vezetékes rádió üzeme deficitese, a felmerülő hiányok kiegyenlítésére a posta támogatást kap.

•7.) A hangszórók ára - a jelenlegi minőség megtartásával - nem lehet több, mint 65 Ft. (Szemben a jelenlegi 121 Ft-os árral.)

•8.) Az üzemköltség előirányzatban a Magyar Rádió Hivatal részére fizetendő havi és előfizetőnkénti 1 Ft-os műsordíj igen magas. Javasoljuk a díj lényeges leszállítását.

•9.) A vezetékes rádió kiépítési ütemterve:

- 1950-ben: Százados-, Szőrényi- és Béke úti lakótelepek, Juranich-telep, Szapári- és Üllői úti lakóházak, Bécsi- és Pongrácz úti városi házak, Váci úti „7” és „13” házak, Wekerle-telep, Petőfi-tér, Ságod, Tatabánya, Tokod, Győr, Ózd, Új-Diósgyőr, Kiszombor, Budaörs.
- 1951-ben: Az összes megyeszékhely, a járási székhelyek egy része, valamint az összes ipari centrum.
- 1952-53-ban a hiányzó járási székhelyek és a jelentősebb falvak, tanyaközpontok.

Budapest, 1950. október 28-án.

*MOL M-KS 276. f. 112. cs. 67. ó. e. (MDP KV Államgazdasági Bizottság) - A Titkárság 1950. november 22-i ülése elé a Bizottság határozatát javaslatként terjesztették be, amely azzal fogadta el, hogy „a Posta a lehető legrövidebb idő alatt dolgozza ki az alumínium maximális felhasználását a terv végrehajtásánál. MOL M-KS 276. f. 54. cs. 119. ó. e. (MDP KV Titkárság)*

## Előterjesztések a Politikai Bizottságnak a magyar rádiózás műszaki fejlesztéséről 1954. január 27.

a.

[...]

### Vezetékes rádió

1950-ben hozott párthatározat előírta, az öt éves terv végére a Vezetékes Rádió előfizetőinek számát 500 000-re kell emelni. Ez a határozat 1953 végéig 380 000 hallgató bekapcsolását írja elő. Ezt a határozatot nem hajtottuk végre. 1953. december végéig 210 000 előfizetőt kapcsolunk be. A lemaradás oka az, hogy a Tervhivatal nem biztosította a Vezetékes Rádió építéséhez szükséges alapanyagokat és a gépi berendezések megfelelő időben történő szállítását. A vezetékes rádió csak nevében vezetékes, a vezetékes hálózat a gócerősítő és az előfizetők között van csak kiépítve. A gócerősítő műsorellátás rádióvetél útján történik. A megépített rendszerből adódik a szolgáltatás hiányosságának egy része. Az 1951-ben, 1952-ben megépített hálózatok szabvány nélkül épített és a megfelelő minőségű anyagok sem állottak rendelkezésre. A műsorszolgáltatás hiányosságát elsősorban elősegíti az a tény, hogy a vezetékes rádió berendezések kezelése nem teljes mértékben a Posta szervezetére lett ráépítve. A vezetékes rádió jelenleg még veszteséges, az egy hangszóróra eső havi veszteség 1.36 forint. Ezt a veszteséget nagymértékben befolyásolja az, hogy a Posta a hangszóró áthelyezéseket és felszereléseket díjmentesen végzi. 1954-ben az áthelyezések költségét az előfizetővel megtérítjük.

A vezetékes rádió fejlesztése és minőségének megjavítása érdekében a következőket kell végrehajtani:

- 1.) Az 1950-ben hozott párthatározatot, amely az első öt éves terv végére 500 ezer előfizetőt ír elő, 230 ezerre kell módosítani.
- 2.) Az eddig megépített hálózatok nem megfelelőek, ezért az 1954-re tervezett előfizetők bekapcsolásánál a hálózatokat úgy kell megépíteni, hogy a szabványoknak megfelelően. Ehhez 1954. során 4.5 forint póthitel szükséges. Az 1951-52-53-ban megépített hálózatokat fel kell szerelni a szükséges biztonsági berendezésekkel. Ezekhez a munkálatokhoz biztosítani kell 1955-ben 14 millió, 1956-ban 15 millió, 1957-ben 26 millió forintot.
- 3.) A stúdió és a vezetékes rádióelőfizetők között összeköttetést kell kiépíteni a jelenleginél üzembiztosabban, és lehetővé kell tenni azt, hogy semmiféle beavatkozással ne lehessen idegen műsort a vezetékes rádióelőfizetőknek közvetíteni. 1954-ben kísérleteket kell végezni a meglévő távbeszélő-hálózatnak műsorszórási célra való felhasználásra, valamint ultrarövid-hullámú összeköttetések létesítésére. A rendszer átépítéséhez biztosítani kell 1955-ben 20 millió, 1956-ban 10 millió, 1957-ben 12 millió forintot.

[...]

b.

[1]954. 1/21. Komócsin Zoltán  
MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA  
KÖZPONTI VEZETŐSÉG  
AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA  
OSZTÁLYA

SZIGORÚAN BIZALMAS!  
Készült: 19 pld-ban. ke.

*Kiegészítő feljegyzés „A Rádió műszaki fejlesztésének terve”  
c. előterjesztéshez*

[...]

B.) Egyetértünk a Közlekedés és Postaügyi Minisztérium előterjesztésének azzal a részével is, amely az adóberendezések fejlesztésének kérdését tárgyalja. Nem értünk egyet a vezetékes rádió fejlesztésére vonatkozó részzel.

•1.) A legfontosabb feladatok közé soroljuk a vezetékes rádió fejlesztésének kérdését is. Nem értünk egyet az előterjesztés következő pontjaival:

- a.) Javaslattal tesznek a vezetékes rádióval kapcsolatos, 1959-es párthatározat megváltoztatására oly módon, hogy lényegében felénél is kevesebbre csökkentik a felszerelésre kerülő készülékek számát. Figyelembe véve a vezetékes rádió politikai jelentőségét, nem érthetünk egyet a javaslattal.
- b.) Elfogadhatatlan véleményünk szerint a csökkentést kérő javaslat technikai indokolása is. Meghallgattuk ebben a kérdésben a Posta Kísérleti Állomás egyik vezető munkatársát. Szerinte a hivatkozott technikai okok és igények nem indokoltak. Elmondta, hogy a magyar vezetékes rádióhálózat fejlesztése nem a rendelkezésre álló szovjet dokumentáció szerint történik, amelyik pedig biztosítja a jelenleginél összehasonlíthatatlanul jobb, költségeiben pedig aránytalanul olcsóbb kivitelezést.

1.) [!] *A magyar vezetékes rádióhálózatnak egyik hibája a rossz hangkövetítés.* Egyik oka a nem megfelelő hangszórók beépítése. Itt súlyos mulasztás terheli a Tervhivatalt, mert több évre elosztható 2 millió devizaforint elutasításával megakadályozta a megfelelő minőségű „Ticonal” mágnesek beszerzését. Ennek következménye részint a hangszórók rosszabb minősége, részint cca. 221 tonna réz elpocsékolása a szükséges vezetékek kiépítésénél. A felhasznált réztöbbltet messze felülmúlja a 2 millió devizaforint értékét. A „Ticonal” mágnessel épített hangszórókból a jelenlegi hangszórók háromszorosát szerelhetnék volna a beépített hálózatra. Ez a határozat végrehajtását is jelentette volna. Ebben a kérdésben felelősség terheli a Közlekedés és Postaügyi Minisztériumot is, mert ismerve a lehetőségeket, nem figyelmeztette a pártot a Tervhivatal hibás döntésére, egyszerűen tudomásul vette.

2.) *A vezetékes rádióhálózat építésének másik problémája a magas költségkihatás.* Nem értünk egyet az előterjesztés vonatkozó költségtervével sem. 1957-ig 101 millió forintot igényelnek. Érthetetlen módon említést sem tesznek két olyan lehetőségről, amelyek alkalmazása igen nagymértékben csökkentené a 101 millió összegét. a) a Szovjetunióban alkalmazott 3 milliméteres vasvezetékek alkalmazása 120-140 voltos feszültségelosztás mellett, a mai 50 voltos feszültségelosztás helyett.

b) P. V. C. huzalok alkalmazás, mely a nagy távolságoknál például fölöslegessé teszi a költséges légvezeték alkalmazását (50%-os költségmegtakarítást jelent. Mindkét módszer a rendelkezésre álló szovjet dokumentációval világosan bizonyítható, bevált eljárás.)

Nem érthetünk egyet a vezetékes rádióhálózat felélesztett tervezett ütemével, 1957-ig összesen 20 000 készülék beszerelésével, az említett hatalmas költségkihatás mellett. Meg kell még jegyeznünk: nem derül ki a feljegyzésből, a 101 millió keretben a hangszórók költsége befoglaltatik-e [!].

A vezetékes rádiózás mai helyzete arra a megállapításra kényszerít, hogy a Közlekedés és Postaügyi Minisztérium nem kezeli fontos politikai kérdésként a vezetékes hálózat fejlesztését, nem követ el mindent a közvetítések technikai színvonalának emelése, ugyanakkor a költségkihatások csökkentése érdekében. A beterjesztett javaslat előkészítése során erre felhívtuk Katona elvtárs figyelmét, aki ígéretet is tett: felülvizsgálhatja észrevételeink jogosultságát. Ennek ellenére az előterjesztett javaslat az eredeti álláspontot képviseli.

*Javasoljuk:* 1957-ig a Vezetékes Rádió Vállalat hajtja végre a párt határozatát eredeti formájában.

[...]

Budapest, 1954. január 16.

Komócsin Zoltán

*Jelzet: MOL M-KS 276. f. 53. s. 158. ó. e. 1954. január 27. - A PB a teljes előterjesztésre vonatkozóan a következő döntést hozta: „A Politikai Bizottság a javaslatot leveszi a napirendről azzal, hogy az Országos Tervhivatal, a Pénzügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium bevonásával készítsenek új, sokkal szerényebb javaslatot, és azt terjesszék újból a Politikai Bizottság elé.*

*A Politikai Bizottság felhívja az elvtársak figyelmét, hogy a tervet úgy készítsék el, hogy 1954-ben ne jelentsen újabb anyagi kiadásokat.”*

## Feljegyzés Farkas Mihály számára a vezetékes rádióról 1954. június 25.

MINISZTERTANÁCS  
TÁJÉKOZTATÁSI HIVATALA

Feljegyzés

Farkas Mihály elvtárs számára a vezetékes rádió egyes kérdéseiről

A Párt Politikai Bizottsága 1950-ben határozatot hozott, amelyben a vezetékes rádió nagymérvű fejlesztését határozta el. A határozat értelmében az első ötéves terv végére a Vezetékes Rádió előfizetőinek számát 500 000[re] kell felemleni. 1953 végéig 380 000 hallgató bekapcsolását írta elő a határozat. Ez a határozat nem lett végrehajtva, 1953 decemberéig 210 000 előfizető került bekapcsolásra.

A lemaradásnak több oka van, elsősorban, hogy a Tervhivatal nem biztosította a vezetékes rádió építéséhez szükséges alapanyagokat, valamint a gépi berendezéseknek megfelelő időben történő szállítást.

A számbeli lemaradás mellett komoly hiányosságok merülnek fel a felépített hálózattal kapcsolatban is. A magyar vezetékes rádió csak a nevében vezetékes, a valóságban nem az, tekintettel arra, hogy vezetékes hálózat csak a városokban és falvakban felépített gócerősítők és előfizetők között van kiépítve. A gócerősítők műsorral való ellátása normál rádióvevőkkel történik. A megépített hálózat egy része technikai szempontból nem megfelelő, a hálózatok szabvány nélkül és nem megfelelő minőségű anyagokból készültek és ezekből adódik a szolgáltatás hiányosságainak nagy része. Az 1951., valamint az 1952. évek során épített hálózatok kellő technikai előfeltétel nélkül lettek kiépítve, megfelelő szakmai tapasztalat hiányában. A megépített hálózat egy része sem életbiztonsági, sem üzembiztonsági szempontból nem megfelelő, átépítésre szorul.

A vezetékes rádió hálózatunk nem rendelkezik megfelelő politikai biztonsággal sem. Az egyes helyi góccellások az ottani postatisztviselők kezelésében vannak. Megvan az előfeltétele annak, hogy vezetékes rádióhálózatunkra ellenséges rádióállomások rábeszélnek. Nem egy esetben előfordult, hogy egy-egy faluban magyar műsor helyett az „Amerika Hangja” műsora volt hallható. A Magyar Rádió műszaki munkatársai egyik vidéki mérésük alkalmával egy Szeged környéki faluban azt tapasztalták, hogy a hajnali órákban a vezetékes rádió hálózatán keresztül „Amerika Hangjának” hajnali periódusa volt hallható. A jelenség oka az volt, hogy a góccezelő nem kapcsolta ki a készüléket a magyarnyelvű műsor befejezése után és így hajnalban a mi adóállomásunk indulása előtt a közvetlenül adóállomásunk mellett sugárzó „Amerika Hangjának” műsora a hálózaton keresztül hallható volt.

A vezetékes rádió alapvető problémája a vezetékes kérdés. Ezt a kérdést hazai viszonylatban mind ez ideig megoldani nem sikerült. A vezetékes rádió továbbfejlesztésének alapvető feltétele, hogy a hang minősége azonos legyen vagy jobb minőségű legyen a vezeték nélküli rádió hangjánál. A Szovjetunióban a vezetékes rádióhálózat kiépítésének megkezdésekor ez volt az alapvető kiindulási pont. A Szovjetunióban jelenleg ezt a minőségi kritériumot megvalósították, és a vezetékes rádió hangjának minősége jobb a vezeték nélküli rádióénál.

A közép- és hosszuhullámú sávban a nyugati hatalmak részéről rendszeresen üzött és egyre nagyobb méreteket öltő zavarások sürgősen szükségessé teszik egy ellenséges behatástól mentes tájékoztató és szórakoztató rádió létesítését a párt és a kormány számára. E kérdés honvédelmi szempontból nagyon fontos. A lehetőségek két irányba mutatnak. Az egyik a vezetékes rádió, a másik az ultrarövid hullámok területe. A vezetékes rádió, ha valóban vezetékes, nem zavarható az ország határán túlról. Az ultrarövid hullámú rádiózás sokkal nehezebb és lényegesen kisebb mértékben zavarható, mint a hosszú-, közép- vagy rövidhullám. A zavarás lehetősége elsősorban az ország határaihoz közelfekvő területeken áll fenn.

A magyar vezetékes rádió rendszer megalkotói a munka megindulásától egészen a múlt év közepéig nem támaszkodtak azokra a mérhetetlenül gazdag tapasztalatokra, amelyeket a Szovjetunió szerzett a vezetékes rádió létesítése és fejlesztése során.

1954. májusában Varsóban a baráti országok rádióinak vezetőivel folytatott beszélgetések során meggyőződünk arról, hogy a vezetékes rádió fejlesztése terén komoly és sürgős feladatok állnak előttünk. Bár a vezetékes rádió irányítása és fejlesztése nem tartozik a Tájékoztatói Hivatal hatáskörébe, szükségesnek tartom, hogy a vezetékes rádió terén a fennálló hiányosságok mielőbb megszűnjenek és meginduljon egy megfelelően kidolgozott terv szerinti fejlődés a vezetékes rádió területén is.

A Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium kidolgozott egy tervezet[et], amely 1958. év végéig 90 millió forintot kíván beruházni a vezetékes rádió területén. Ez a hatalmas összeg azonban nem eredményezné a kérdés végleges megoldását, a vezetékes rádió vezetékes tételét, hanem egy bizonyos, viszonylag alacsony előfizetői létszámmel mellett elsősorban a már megépített hálózat rendbehozatalát szolgálja.

Véleményünk és javaslatunk a következő:

- 1.) Létre kell hozni a Posta, az ipar, a Tudományos Akadémia és a rádió szakembereiből egy bizottságot, amely úgy politikai, mint technikai vonatkozásban több változatban kidolgozná a vezetékes rádió jelenlegi hiányosságai kiküszöbölésének, valamint többéves tervszerű fejlesztésének tervét, annak gazdasági kihatásaitól együtt és a tervet 5 hónapon belül a Titkárság elé terjesztenék.
- 2.) A vezetékes rádió további fejlesztésénél fel kell használni a Szovjetunió gazdag tapasztalatait a vezetékes rádió terén, az ehhez szükséges dokumentációt a bizottság kérje meg a Szovjetunió Távközlési Minisztériumától.
- 3.) A Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium féléves vagy a szükségnek megfelelő időtartamra kérjen szovjet tanácsadót a vezetékes rádió szervezési és építési terveinek kidolgozásához és megvalósításához.

Budapest, 1954. június 25.

(Szántó Zoltán)

*Jelzet: MOL M-KS 276. f. 89. s. 255. ó. e. (MDP KV Agitációs és Propaganda Osztály)*

a.

Feljegyzés a kisebb vezetékes rádióstúdiók műsoráról  
1955. szeptember 29.

*Feljegyzés  
A vezetékes rádió központok saját műsorának kérdéséről*

A Népművelési Minisztériumhoz különböző szervek kérésrel fordulnak, hogy engedélyezze vezetékes rádióhálózatukon önálló műsor közvetítését, a Kossuth és Petőfi adó műsorai közvetítésének bizonyos ideig való kikapcsolásával.

Jelenleg nagyobb üzemek és nagyobb egészségügyi intézmények, főleg klinikák és szanatóriumok rendelkeznek olyan vezetékes rádióhálózattal és erősítő berendezéssel, amely külön műsorok közlésére is alkalmas.

*Kézírással* (Az ország két legnagyobb vezetékes rádió központja a Tatabányai, illetve a Komlói Bányai Tröszt birtokában van. Mindkét rádió naponta hosszabb önálló műsort ad (másfél, illetve [áthúzva] 90, ill. 120 perc), és több ezer emberhez szól. Műsoraik rendszeres ellenőrzése egyik helyen sincs biztosítva, időnkénti ellenőrzést a Komlói Városi P[árt] VB-nél tapasztaltunk.)

Tájékozódunk néhány nagybudapesti egészségügyi intézménynél a saját rádióhálózat munkájával, s a munka ellenőrzésével kapcsolatos tapasztalatokról.

Az Állami Korányi Tüdőbeteg-gyógyintézet évek óta üzemeltet vezetékes rádiót, ma már jó magnetofon készülékjük is van. A munka irányítását a párttitkár végzi, a lebonyolítást függetlenített kultúrfelelős, a könyvtáros és egyéb aktívák segítségével. A műsor legjelentősebb részét a helyi „Szív küldi” teszi ki, amely a legnagyobb vonzerőt gyakorolja a betegekre, s havonta kb. 1500 Ft-ot jövedelmez. Az összeget a könyv és lemezállomány fejlesztésére fordítják. A betegek számára tartott kultúrelőadásokat, amelyeket különböző üzemi kultúros csoportok rendeznek, magnetofonra veszik, s még egyszer lejáts[s]zák a fekvőbetegek számára. Különböző ünnepeken (Néphadsereg napja [szeptember 29.], stb.) külön ünnepi műsorokat szerkesztenek, ezen kívül rendszeresen megismétlődő alkalommal az Intézet orvosai népszerű egészségügyi előadásokat tartanak. A párttitkár szerint a munka hasznos és a pártszervezet teljesen kezében tartja.

A Sebészeti Továbbképző Intézet (XII. ker. Városmajor út 68.) vezetékes rádiója a „Szív küldi” műsorokon kívül csak népszerű egészségügyi előadásokat közvetít. A munka az Intézet békebizottságának kezében van, amely havonta terveket készít. A pártszervezet ellenőrzi a terveket, és ellenőrző munkáját is a havi tervek alapján végzi.

A Szabadság-hegyi Állami Tüdőbeteg Gyógyintézet vezetékes rádiójának kezelésével a pártbizottság egyik tagja van megbízva. A „Szív küldi” műsorokon kívül, amelyet a betegek csinálnak, minden műsor a pártbizottságon keresztül kerül a mikrofon elé. Hetenként „Béke-félóra” címmel a pártbizottság aktuális kérdésekről beszél a betegeknek. Ezen kívül egészségügyi előadásokat tartanak az Intézet orvosai.

A saját műsort adó vezetékes rádióállomások tapasztalatai sok kérdést vetnek fel. Noha az eddigi gyakorlat szerint a pártszervezet mindenütt irányítja, és ellenőrzi a munkát, az ilyenfajta „rádiózás” rendszeres, központi ellenőrzése egyáltalán nem lehetséges. A vezetékes rádióállomások önálló műsorai sok helyen konkurálni próbálnak a Kossuth-adó műsoraival, s tartalom és nivó szempontjából sok kívánnivalót hagynak maguk után.

Javasoljuk, hogy a Népművelési Minisztérium a további engedélyek kiadását szüntesse meg, ha pedig az engedélyezést - eredeti tervének megfelelően - a megyei tanácsok népművelési osztályaira bízta, vonja vissza a tanácsok e megbízását.

Készítsen a Népművelési Minisztérium pontos kimutatást az eddig kiadott engedélyek alapján jelenleg működő helyi műsorközlő vezetékes rádióközpontokról. A kimutatás alapján megvizsgáljuk: indokolt-e minden engedély további fenntartása.

A Minisztérium minden további kérelmet jelezzen a Központi Vezetőség Agit. Prop. Osztálya rádiós-részlegének, s új engedélyt csak nagyon indokolt esetben, a K. V. Agit. Prop. Osztályával egyetértésben adjon ki.

Indokoltnak tekinthető olyan nagyüzem vagy nagy egészségügyi intézmény igénye, amelyet újonnan szereltek fel rádióhálózattal, s ahol az üzem mérete, vagy a kórház beteglétszáma indokoltá teszi, a pártbizottság (az egészségügyi dolgozók) munkájának ilyen módon való támogatását.

*Kézírással* (A bányai trösztök vezetékes rádióállomásainak munkájával kapcsolatban tegyék az illetékes megyebizottságok feladatává a munka jobb elvi irányítását és ellenőrzését. Készíttessen az illetékes megyebizottság Agit. Prop. Osztálya 3 hónapos részletes munkatervet a rádiókkal, adjon elvi segítséget a munkához, és az eddiginél hatékonyabban ellenőrizze e rádió műsorait. A K. V. Agit. Prop. Osztályának instruktora rendszeresen kérjék számon a megyei Agit. Prop. Osztály e téren végzett munkáját.)

Budapest, 1955. szept[ember] 29.

*Jelzet: MOL M-KS 276. f. 89. s. 255. ó. e. (MDP KV Agitációs és Propaganda Osztály)*

**b.**

**Levél adásidő engedélyezéséről  
1956. február. 22.**

**NÉPMŰVELÉSI MINISZTERIUM  
Budapest, V. Báthory-utca 10.**

Oroszlányi Bányatröszt Igazgatóságának  
*Oroszlány*

Ikt. sz.: 8791-V-2-3/1956.  
Mérő József

Tárgy: Vezetékes rádió rábeszélési engedélye

A vezetékes rádión keresztül továbbítandó saját műsoradás iránti kérelmüket a Közlekedés és Postaügyi Minisztérium rádió osztályával egyetértésben megvizsgáltuk.

Figyelembe véve a helyi adás politikai jelentőségét és a műsoradás meglévő technikai és műsorszerkesztési feltételeit, napi 30 perces helyi adást engedélyezek.

Az adás időpontja 16 óra 30 perctől 17 óráig tarthat.

Felhívom Igazgató Elvtárs figyelmét, hogy a helyi műsoradások politikai tartalmáért felelős.

A megyei népművelési osztály időnként ellenőrzi az adást, s észrevételeiről tájékoztatja Igazgató Elvtársat. Esetenként az előadásokhoz tartalmi segítséget is tudnak nyújtani.

Figyelembe véve az egyes helyi politikai kampányokat, üzemi ünnepélyeket, pártnapokat stb. lehetőség van arra, hogy havonta 3 alkalommal 1 óras hosszabbítást kapjanak. Az engedélyt mindenkor a megyei tanács V. B. Népművelési osztálya adjja meg - külön műsorprogram előzetes bemutatásával. Az ilyen irányú kérelmet legalább 5 nappal az adás előtt be kell nyújtania a kérelmezőnek.

A fenti engedélyt a megyei pártbizottságnak, Népművelési osztálynak tudomásulvétel végett megküldtem.

Budapest, 1956. február 22.

Dobos Zoltán s. k.  
osztályvezető

*Jelzet: MOL M-KS 276. f. 89. s. 255. ó. e. (MDP KV Agitációs és Propaganda Osztály) - Ezt a formalevelet ugyanezzel a szöveggel, de eltérő adásidő engedélyezésével más intézményeknek is elküldték (pl. oroszlányi bányász-stúdió, kékestetői Állami Gyógyintézet, Dorogi Bányászati Tröszt).*

**Címkék:**[rádió](#) <sup>[3]</sup>[néprádió](#) <sup>[4]</sup>[Magyar Dolgozók Pártja](#) <sup>[5]</sup>[MDP](#) <sup>[6]</sup>[propaganda](#) <sup>[7]</sup>**Kiadás:** 7. évfolyam (2007) 6. szám**Forrás webcím:** [https://www.archivnet.hu/politika/a\\_nepradio\\_es\\_a\\_vezetekes\\_radio\\_az\\_otvenes\\_evekben.html](https://www.archivnet.hu/politika/a_nepradio_es_a_vezetekes_radio_az_otvenes_evekben.html)**Hivatkozások**

[1] [https://www.archivnet.hu/politika/a\\_nepradio\\_es\\_a\\_vezetekes\\_radio\\_az\\_otvenes\\_evekben.html](https://www.archivnet.hu/politika/a_nepradio_es_a_vezetekes_radio_az_otvenes_evekben.html)

[2] [https://www.archivnet.hu/./././galeria\\_pop.php%3Fga\\_id%3D46](https://www.archivnet.hu/./././galeria_pop.php%3Fga_id%3D46)

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/radio>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nepradio>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mdp>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/propaganda>